

DE

61000 NARODNA IN UNIV. KNJIŽ.
OOS PREDSEDNIK
61000 LJUBLJANA TURJASKA 1

DELAVSKA ENOTNOST

št. 44 — leto XXXVII

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Vojko Černelč, odgovorni urednik: Bojan Samarin

Ob rob prisilni izselitvi v Šempetru

Iz praznega stanovanja — v šotor!

Oddih in rekreacija delavcev

Od besed do dejanj je predolga pot!

Berite na šesti strani

Berite na deveti strani

Ne spomnimo se jih le za 1. november — dan mrtvih. Svojcev in še posebej tistih, ki so dali življenje za našo sedanost. O tem pričajo skrbno urejeni grobovi in spomeniki. Se posebej pa smo počastili njihov spomin te dni.

X. kongres Zveze sindikatov Makedonije

Delavski vpliv se krepi

Ciril Brajer
Petnajst let je minilo, odkar je Skopje prizadel katastrofalen potres. Danes je Skopje mlado, sodobno, široko razprostrto in zračno mesto. Njegovim prebivalcem je uspelo ustvariti vzdušje, ki je že nekaj dni pred X. kongresom zveze sindikatov Makedonije naznanjalo, da se mesto zaveda pomembnosti tega dogodka.
Prvega in drugega novembra je bilo Skopje gostitelj 814 delegatov, ki so na kongresu makedonskih sindikatov predstavljali 380.000 delavcev, zaposlenih v približno 4.000 delovnih organizacijah. Kongres je spremljalo tudi 350 gostov, o delu delegatov pa je poročalo več kot 200 novinarjev. Ta najširši delovni in politični dogovor delavskega razreda Makedonije je omogočil

podroben pregled rezultatov dela Zveze sindikatov Makedonije v minulih štirih letih in pokazal je tudi slabosti tega dela. Takšen odkrit pogled nazaj bo makedonskim delavcem in njihovemu sindikatu dobra osnova za še uspešnejše delo v bodoče. Cilje svojega prizadevanja so delegati vnesli v statut sindikata kot dopolnila in spremembe in skušali jih bodo uresničiti v neposredni akciji za uresničevanje smernic 11. kongresa ZKJ in VII. kongresa ZKM.
Makedonski sindikat je že do zdaj dosegel pomembne uspehe — predvsem pri uveljavljanju ustave, zakona o združenem delu in drugih dogovorjenih smernic razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja. Na podlagi tega je makedonski

sindikato lahko uspešno ustvarjal nove družbenoekonomske odnose, v katerih ima delavec vse bolj odločilno vlogo.
Takšne odnose bo Zveza sindikatov Makedonije razvijala in krepila tudi v bodoče — predvsem z borbo za uveljavitev ustavne vloge temeljne organizacije združenega dela. Sindikat si bo moral prizadevati za združevanje dela in sredstev. Boril se bo za hitrejšo in doslednejšo uveljavljanje dohodkovnih odnosov, uresničevanje proizvodnih planov, posodabljanje proizvodnje, večjo proizvodnost dela — in če bo v boju za te cilje uspel, bo brez težav dosegel tudi boljše delovne in življenjske pogoje za vse delovne ljudi v republikli.
Več prihodnjič.

VI. kongres ZS Srbije

Janez Voljč

BEOGRAD, 2. novembra — Začel se je 6. kongres Zveze sindikatov Srbije. Trajal bo tri dni. V njegovem delu sodeluje več kot 800 delegatov in prav toliko gostov.
Referat »Zveza sindikatov Srbije v boju za nadaljnji razvoj družbenoekonomskih odnosov in uveljavljanje političnega si-

stema socialistične demokracije« je prebral Ilijaz Kurtežhi, predsednik ZS Srbije.
Kongres bo delal v plenumu in v petih komisijah: za aktivnost zveze sindikatov v uveljavljanju samoupravljanja in političnega sistema, za razvoj samoupravnih dohodkovnih odnosov ter za materialni in družbeni razvoj, za

izobraževanje delavcev za delo in samoupravljanje, za izboljševanje delovnih in življenjskih razmer delavcev ter za politično-organizacijsko in kadrovske graditve Zveze sindikatov.
Zaradi zaključka redakcije več prihodnjič.

Ob robu kongresa Zveze sindikatov Slovenije v Mariboru

Trdna osnova za naše bodoče delo

Janez Voljč

Deveti kongres Zveze sindikatov Slovenije bo v zgodovini našega delavskega gibanja zapisal kot dober, in učinkovit delovni dogovor sindikalno organiziranih delavcev na Slovenskem v obdobju našega najbolj zavzetega prizadevanja, da bi delavski razred hitreje in v celoti zagospodaril s pogoji in rezultati svojega dela.
Začel se je že pred meseci; takrat, ko smo v naših organizacijah sklenili, da bomo svojo organizacijsko strukturo prilagodili novim razmeram in potrebam, in se je nadaljeval, ko smo ocenjevali, kako smo uresničili sklepe celjskega kongresa, kaj smo dobrega storili in kje so naše slabosti, ko smo proučevali predloge kongresnih dokumentov in sklepov ter hkrati sprejemali lastne delovne programe in jih tudi že začeli uresničevati. Zavoljo tega je bilo dvodnevno naporno delo med mariborskimi delavci, ki so se izkazali kot čudoviti gostitelji, tako zelo uspešno. Delegati so se namreč dobro zavedali, da kongres ni nekakšen »dedek Mraz«, ki nam bo prinesel vse tisto, česar sami nismo mogli, znali ali hoteli postoriti. In tako so tudi govorili. Iz njihovih razprav, ki so jih oblikovali skupaj z delavci v organizacijah združenega dela in v drugih samoupravnih okoljih, kjer žive in delajo, je izvenela naša skupna težnja, da bi bili v svojih prizadevanjih še bolj konkretni, zavzeti in vztrajni.
Kongres je ugotovil, da sindikati postajajo družbenopolitična organizacija delavskega razreda, v

kateri vse več delavcev uresničuje svoje razredne interese. Prav zato se vedno bolj uveljavljajo kot glavna gibalna sila pri urejanju odnosov v združenem delu in tudi pri nadaljnjem razvoju družbenoekonomskih odnosov, katerih temelji so postavljeni z ustavo in z zakonom o združenem delu. Pomembne uspehe, ki smo jih dosegli v boju za spremembo družbenoekonomskega položaja delavca, pa spremljajo slabosti, o katerih so delegati govorili zelo kritično in samokritično.
Predvsem so opozorili, da imamo pri uresničevanju zakona o združenem delu še veliko odprtih vprašanj, da preveč čakamo na rešitve, ki naj bi prišle »nekje od zgoraj«, da smo komaj dobro zaorali v ledino, ki se imenuje delitev po delu, marsikje pa še tega niso storili, da smo naredili šele prvi korak pri urejanju dohodkovnih odnosov, ki so pogoj za dobro samoupravno organiziranost združenega dela, da še nismo podrli »tovarniških plovov« v naši miselnosti in družbeni praksi, da delavci v nekaterih organizacijah združenega dela še vedno samoupravljajo »zgolj po predstavnikih«, da še nismo dovolj učinkovito uveljavili takšnega sistema delavskega in delegatskega odločanja, ki ne bo ločeval odločanja v temeljni organizaciji od odločanja v družbeni skupnosti...
Skozi vse razprave, referate, poročila komisij in sklepe kongresa pa se je kot rdeča nit spletala zahteva, ki je bila akcijski

program in obljuba: politika zveze sindikatov naj bo odsev resnične volje delavcev!
Zdaj moramo to voljo še bolj organizirati, usmerjati in oblikovati v našem vsakdanjem delu predvsem v osnovnih organizacijah, torej v temeljnih organizacijah združenega dela in v delovnih skupnostih, kjer vedno bolj odločamo o svojih najpomembnejših vprašanjih, pa tudi povsod tam, kjer uresničujemo svoje življenjske interese — v krajevni skupnosti, v občini, v interesnih skupnostih. Kolikor več delavcev bo sodelovalo v teh naporih, toliko manj bo forumskega načina dela in drugih slabosti v dejavnosti zveze sindikatov; naše organizacije pa bodo na vseh ravneh bolj samostojne in učinkovite.
Delegati so v svoje pozdravno pismo tovarišu Titu med drugim zapisali, da so »sklepe kongresa zasnovali tako, da bodo trdna osnova za naše bodoče delo«. Vinko Hafner, predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, pa je v svoji sklepni besedi dejal: »Sedaj je za nas odločilnega pomena, koliko smo sposobni to dobro zastavljeno usmeritev in sklepe dejansko uresničiti v življenju.«
Naš deveti kongres in priprave nanj so dokaz, da smo sposobni. Trdo delo bo, pa nič zato; slovenski delavci smo vajeni takega dela.

KAJ SMO STORILI

Konec krivic?

Marjan Horvat

Že dolgo govorimo o ureditvi dela prek rednega delovnega časa v združenem delu. Največ vroče krvi pa povzročajo dosedanja (ne)urejenost dela tistih delavcev, ki morajo biti zaradi narave dela v dejavnosti dežurni ali pa v stalni pripravljenosti, da po potrebi vskočijo v delovni proces izven rednega delovnega časa. Še zlasti se upravičeno razburjajo v dejavnostih posebnega družbenega pomena (zdravniki, veterinarji, delavci UJV in drugi), saj se jim dohodek, ki ga pridobijo z dežurstvi, ne priznava kot del rednega osebnega dohodka in zategadelj tudi ne v pokojninsko osnovo.

Če ta »materija« do sprejema zakona o delovnih razmerjih sploh ni bila obdelana, tedaj velja omeniti, da nam je 82. člen tega zakona prinesel novost, da »v primerih, kjer splošni družbeni interes in narava dejavnosti terjajo, da se brez prekinitve opravijo določene naloge oziroma dela, tega pa ni mogoče zagotoviti z ustreznim racionalno organizacijo in delitvijo dela, razporeditvijo delovnega časa in razporeditvijo delavcev, lahko delavci v samoupravnem splošnem aktu o delovnih razmerjih in v skladu z zakoni določijo dela v podaljšanem delovnem času.«

To določbo zakona o delovnih razmerjih so v praksi ugodno sprejeli, vendar pa so rešitve, ki so jih zapisali v samoupravnih splošnih aktih, zelo različne. Različen je sistem nagrajevanja dela v podaljšanem delovnem času — ponekod dobivajo za čas dežurstva 115 odstotkov rednega osebnega dohodka, drugod le 70 ali 50 odstotkov itd. — ponekod pa so tudi pozabili na možnost prerazporejanja delovnega časa v okviru letnega sklada delovnih ur. Najpomembneje pa je, tako so menili na minuli seji odbora za samoupravljanje pri RS ZSS, da smo povsod »pozabili«, da 82. člen zakona o delovnih razmerjih ne more služiti kot neposredna podlaga za uvedbo dežurstev in stalne pripravljenosti, kajti le-ta izjemoma dovoljuje uvedbo takega dela tudi v podaljšanem delovnem času, če tako določajo posebni zakoni. Zato so se zavzeli za ureditev takega dela v posebnih zakonih

(zakon o zdravstvenem varstvu, zakon o rednih sodiščih, zakon o javnem tožilstvu itd.). Toda pri tem ne smemo ostati, saj zakoni morajo zaščititi delavca, vsebovati tudi takšne določbe, ko delo v podaljšanem delovnem času ne bo šlo na škodo njegovega zdravja.

Brez dvoma je delo v podaljšanem delovnem času na nekaterih področjih nujno, torej tudi družbeno potrebno. In ker je temu tako, so menili na seji odbora za samoupravljanje pri RS ZSS — mora to delo postati del rednih delovnih zadalžitev. Prav zato delavcu tudi pripadajo vse pravice iz dela. Tudi osebni dohodek naj bodo del rednih osebnih dohodkov in osnova za pokojnine in zdravstveno varstvo.

Kako pa nagrajevati tako delo v primerih, ko delavec v resnici le »dežura« ali pa je pripravljen na klic telefona, vendar ga ne pokličejo na delo? Za te primere bi veljalo »oživiti« normo, ki smo jo imeli že 1965. leta, ko so delavci dobili določen odstotek osebnega dohodka za dežurstvo ali pripravljenost za delo. Če pa delavec konkretno dela, če ves čas svojega dežurstva dela kot v normalnem delovnem času, pa mora prejeti osebni odhodek v skladu z merili, ki veljajo v samoupravnem splošnem aktu o delitvi sredstev za osebne dohodke.

V zvezi sindikatov Slovenije se zavzemamo za ureditev trdega oreha, ki mu pravimo delo v podaljšanem delovnem času. Če bomo to uredili s posebnimi zakoni, se kajpak v prihodnje lahko izognemo številnim delovnim sporom, nepotrebnemu razburjanju in hkrati tudi za to področje delavčevega angažiranja uvedemo red. Ta pa je še kako potrebno, so menili na zadnji seji odbora za samoupravljanje pri RS ZSS.

Po obisku katalonskih sindikalnih aktivistov

Na poti v demokracijo

Danilo Slivnik

»Kar smo videli, je preseglo vsa naša pričakovanja. Največji vtis na nas je naredilo dejstvo, da ne gre za vzdrževanje neke lažne demokracije, ampak za to, da bi ljudje resnično sodelovali pri upravljanju in odločali o pogojih ter rezultatih svojega dela. Vaše izkušnje bodo zelo dobrodošle tudi pri našem političnem delu v Kataloniji.« S temi besedami je član sekretariata Delavskih komisij iz Španije in sekretar Delavskih komisij Katalonije Jose Maria Rodriguez Rovira ocenil delo 9. kongresa ZSS na zaključnih pogovorih s predsednikom RS ZSS Vinkom Hafnerjem.

Prisotne je seznanil z vlogo in položajem njihove sindikalne organizacije v Španiji in Kataloniji ter dejal, da so še vedno v prehodnem obdobju utrjevanja demokratičnih struktur, ki so se začele oblikovati po padcu frankizma. Delavske komisije so legalna organizacija šele eno leto. Predstavljajo odprto sindikalno

organizacijo za vse delavce in so po številu članov najmočnejša sindikalna federacija, saj zajemajo okrog 40% vsega sindikalno organiziranega delavstva. Niso organizacijsko povezane s KP Španije, čeprav so komunisti v Delavskih komisijah najbolj vplivni in aktivni, tako da v praksi uveljavljajo načelo neposredne aktivnosti komunistov v sindikalnem delovanju in med delavci. V svojem programu poudarjajo borbo za socializem po poti strukturnih reform v družbi, ker ocenjujejo, da je v tem trenutku v razvoju delavskega gibanja najpomembnejše to, da se ohrani začetni proces demokratizacije španske dežele.

Socialni položaj delavskega razreda je po besedah Jose Rovira v sedanjem trenutku precej omajen zaradi gospodarske krize. K temu prispevajo tudi multinacionalne družbe, ki so v času frankizma vložile veliko kapitala in s tem pridobile cela

proizvodna področja znotraj posameznih gospodarskih vej. Sindikalne organizacije v Španiji se zavedajo težav, v katerih je špansko gospodarstvo, zato so tudi pripravljene sodelovati pri iskanju rešitev. Seveda pa ob tem poudarjajo, da bremen za rešitev krize ne morejo nositi samo delavci, ampak je potrebno tesno sodelovanje med kapitalom in delom v celoti.

Njihovo sedanje področje sodelovanja je precej omejeno, ker pravni red pušča zelo malo prostora za aktivnost sindikalnih in delavskih organizacij ter strank v celoti, zelo pa so omejene tudi pravice delavcev. Tako da je naloga Delavskih komisij v tem trenutku predvsem širjenje delavske zakonodaje in reševanje temeljnih socialnih vprašanj španskega delavskega razreda, kjer je prav gotovo na prvem mestu problem nezaposlenosti, saj je danes 1.200.000 Špancev brez dela.

OD SOBOTE DO SOBOTE

Nedelja, 29. oktobra

— V Soteski pri Novem mestu so slovesno odprli zadnji del partizanske magistrale cest do Adlešičev ob Kolpi. V Kotu nad Semičem pa je bilo slovesno zborovanje, na katerem je govoril predsednik RO ZB NOV Janez Vipotnik.

— V Opuzenu je na velikem množičnem zborovanju ob odkritju spomenika narodnemu heroju Stjepanu Filipoviču govoril sekretar predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc.

Ponedeljek, 30. oktobra

— Zbor občin in zbor združenega dela Skupščine SRS sta na svojih sejah obravnavala »paket zakonov« s področja kmetijstva ter začela razpravo o družbenem planu za obdobje od 1981. do 1985. leta.

— V Sarajevu se je začel kongres sindikatov Bosne in Hercegovine, ki obravnava aktualna programska izhodišča dela sindikatov v prihodnjem štiriletnem obdobju.

Torek, 31. oktobra

— Zbor republik in pokrajinski Skupščine SFRJ na svoji seji obravnavalo delovno zasnovano prvo srednjeročnega družbenega plana ter ocenilo dosežke sedanjega plana. Osnutek srednjeročnega programa razvoja je zvezna skupščina te dni poslala v javno razpravo.

— V Sarajevu se je končal kongres sindikatov, ki se ga je udeleževalo blizu tisoč delegatov in gostov, medtem ko se je v Skopju začel kongres makedonskih sindikatov, ki se ga udeležuje 832 delegatov in 370 gostov.

— Predsedstvo SFRJ je na svoji seji obravnavalo tekoča vprašanja zunajpolitičnih odnosov ter se zlasti zadržalo ob novem položaju na Blaznjem vzhodu in ocenilo delo naše delegacije v Združenih narodih.

Sreda, 1. novembra

— Dan mrtvih so počastili v vsej Sloveniji s številnimi komemoracijami in žalnimi slovesnostmi. Ob tej priložnosti so v Ljubljani odprli sodobno urejeno upepeljevalnico.

Četrtek, 2. novembra

— V skupščini SRS je bilo posvetovanje predsednikov občinskih skupščin in izvršnih svetov, izvršnega sveta SRS in predsedstva skupščine o osnutkih resolucije in družbenega plana za prihodnje leto. Posvetovanje je bilo uvod v širšo javno razpravo o teh dokumentih, ki bodo sprejeti v vseh skupščinah konec tega leta.

— Izvršni odbor RK SZDL je na svoji seji obravnaval program usposabljanja delegatov ter družbenopolitičnega izobraževanja članov vodstev osnovnih in občinskih organizacij.

TA TEDEN V ŽARIŠČU

BEOGRAD — Predsedstvo SFRJ je ocenilo, da sta nedavni obisk predsednika Zelenortske republike Arestidesa Pereire v Jugoslaviji in obisk jugoslovanske državne delegacije v LR Angoli spodbudila nadaljnji razvoj odnosov naše države s tema afriškima državama. Predsedstvo je obravnavalo tudi razmere na Blaznjem vzhodu in potrdilo prepričanje, da so znana načelna stališča neuvrščenih držav o reševanju bližnjevzhodne krize, ki vključujejo umik Izraela z vseh arabskih ozemelj, zasedenih leta 1967, uresničitev pravice palestinskega ljudstva do neodvisnosti vključno s pravico do neodvisne države in priznanje palestinske osvobodilne organizacije kot zakonite predstavnice palestinskega ljudstva, realna podlaga za iskanje clovite, pravične in trajne rešitve.

BAGDAD — V iraškem glavnem mestu se je začel sestanek voditeljev arabskih držav, ki se ga ne udeležuje le Egipt. Na pripravljani konferenci zunanjih ministrov so sprejeli »kompro-

misni« osnutek sklepne listine, ki ga bodo predložili vrhunski konferenci. Ta dokument priznava palestinsko osvobodilno organizacijo kot edino zakonito predstavnicu palestinskega ljudstva in podpira stališče, da je palestinsko vprašanje ključni problem bližnjevzhodne krize. Hkrati zavira trojni sporazum iz Camp Davida in obsoja politiko egipčanskega predsednika Sadata. Razlike v stališčih udeleženk vrhunškega sestanka so občutne, zlasti, kar zadeva zahteve po ostrejši obsodbi in nadaljnji osamitvi Egipta in predsednika Sadata.

WASHINGTON — Izraelski premier Menahem Begin je spet v ZDA. Tik pred prihodom je izjavil, da so na pogajanjih z Egiptom rešili številna ključna vprašanja, da pa ostaja marsikateri resen problem nerešen. Opazovalci ugotavljajo, da se v pogovori zatika predvsem zaradi izraelskih naselij na arabskih ozemljih, ki jih bo Izrael po odločitvi vlade gradil tudi v prihodnje.

DAR ES SALAM — Na ugandsko-tanzanijski meji so se vneli spopadi, ki so vse srditejši. Nihče ne ve, kaj se v resnici dogaja, kajti vesti so protislovne, vendar kaže, da je nekaj ugandskih enot vdrla na tanzanijsko ozemlje. Odnosi med državama so zelo hladni že vse od leta 1971, ko je na oblast v Ugandi prišla armada in skoraj praviloma so se zaostrovali, ko se je ugandski predsednik Amin soočil s povečanimi domačimi težavami. Te se zdaj kažejo v kopičenju političnih nasprotnikov in izredno slabem gospodarskem položaju.

TRST — Tržaški občinski svet je izglasoval nezaupnico odboru župana Cecovinija, ki je sestavljen iz svetovalcev, izvoljenih na listi za Trst. Za nezaupnico so glasovali vsi svetovalci strank ustavnega loka. Proti nezaupnici pa je znova glasovala koalicija neofašistov, radikalcev, liste za Trst in neodvisnih. Župan Cecovini je kljub vsemu zavrnil nezaupnico.

K. B.

Zadnja seja sveta Zveze sindikatov Jugoslavije pred 8. kongresom

Predlogi dokumentov pripravljani

Predrag Veselinović

Svet zveze sindikatov Jugoslavije je na zadnji seji v tej sestavi, vodil jo je predsednik sveta Mika Špiljak, sprejel predloga kongresnih dokumentov — resolucije in statuta ZSJ.

Svet je že konec junija sprejel sklep o datumu, predlogu dnevnega reda in načinu priprav za osmi kongres jugoslovanskih sindikatov. Takrat je bila določena tudi tema kongresa: »Zveza sindikatov v boju delavskega razreda za razvoj samoupravnih družbenoekonomskih odnosov ter političnega sistema socialističnega samoupravljanja.« Tako je bila v osnovi določena tudi vsebina kongresne resolucije.

Predlog resolucije je na zadnji seji obširno pojasnil podpredsednik sveta Rade Galeb. Med drugim je poudaril, da je pred-

sedstvo pri določanju vsebine in narave resolucije izhajalo iz neposrednih nalog zveze sindikatov v sedanji etapi razvoja samoupravne družbe. Poglavitne smeri razvoja naše družbe so določene v ustavi in določilih zakona o združenem delu, na 30. seji predsedstva CK ZKJ, 11. kongresu ZKJ, republiških kongresih in pokrajinskih konferencah ZK so analizirali izkušnje pri uresničevanju stališč 10. kongresa ZKJ, ustave in zakona o združenem delu ter določili nadaljnje naloge socialističnih sil v boju za praktično uresničevanje načel in omenjenih dokumentov.

Rade Galeb je poudaril, da zaradi tega ni potrebe, da bi se 8. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije ukvarjal s splošnimi opredelitvami smeri razvoja naše družbe. Opredelitve o vseh bi-

stvenih razvojnih vprašanjih so jasne. Težišče družbene akcije pa mora biti v hitrejšem in doslednejšem uresničevanju vseh sprejetih sklepov. To je tudi opredelilo naravo resolucije osmega kongresa ZSJ, ki je izrazilo akcijski dokument. »Prav zato smo skušali,« je poudaril tovariš Galeb, »v predlogu resolucije čimbolj konkretno določiti naše naloge in se o njih dogovoriti na kongresu.«

Predlog statuta Zveze sindikatov Jugoslavije je izčrpo pojasnil sekretar sveta Djordje Lazić. Med drugim je poudaril, da gre za celovit in zaradi mnogih ponujenih rešitev nov koncept politične in organizacijske dograditve zveze sindikatov. Pri tem izhaja iz povsem natančno določene in zelo zahtevne in odgovorne družbene vloge zveze sin-

dikatov v združenem delu in v političnem sistemu, ter iz nalog in funkcij zveze sindikatov, ki izhajajo iz ustave, zakona o združenem delu ter stališč in sklepov 11. kongresa ZKJ.

Predlog novega statuta določa, je poudaril Lazić, da je Zveza sindikatov Jugoslavije enotna in najširša razredna družbenopolitična organizacija delavcev in delavskega razreda, v kateri se posamični in posebni interesi delavcev izražajo in usklajujejo s skupnimi in splošnimi koristmi celotnega delavskega razreda. Poglavitna obveznost in odgovornost Zveze sindikatov Jugoslavije je, da se nenehno bojuje za dograjevanje enotnih stališč vsega delavskega razreda, za čimbolj popolno uresničevanje njegovih skupnih in zgodovinskih interesov v združenem delu

in političnem sistemu socialističnega upravljanja ter da izraža in zastopa ta stališča in interese. To pa je obenem tudi osnova, na kateri se lahko izraža in nenehno potrjuje kot enotna in najširša družbenopolitična organizacija delavskega razreda.

V krajši razpravi so navzoči dali nekaj predlogov in priporočil za izboljšanje besedila, zatem pa so predlog statuta soglasno sprejeli. Predlog sprejetih dokumentov bodo zdaj poslali delegatom osmega kongresa ZSJ.

V Prištini je zasedala XV. konferenca Zveze sindikatov Kosova

S povečano produktivnostjo v hitrejši razvoj

Ciril Brajer

V Prištini je bila 19. in 20. oktobra XV. konferenca Zveze sindikatov Kosova. Na njej je prek 400 delegatov predstavljalo približno 150 tisoč v kosovskih delovnih organizacijah zaposlenih delavcev. Konferenca se je udeležilo tudi več kot 100 gostov, predstavnikov sindikalnih in drugih družbenopolitičnih organizacij iz vse Jugoslavije, njeno delo pa je spremljalo približno 80 novinarjev.

V dveh zelo delavnih dneh so se udeleženci konference seznanili z delom Sveta Zveze sindikatov Kosova in njegovih organov v obdobju med 14. in 15. konferenco, poslušali so poročilo o nadaljnjih ciljih in nalogah, sprejeli so nov akcijski program in spremembe ter dopolnili statuta. Odločili so se, da bo sindikat svoje delo lahko bolje opravljal, če bo organiziran v 12 in ne več le v 6 odborov. Delegati so na koncu sprejeli sestavo sveta in nadzornega odbora Zveze sindikatov Kosova. Izbrali so tudi delegate, ki jih bodo predstavljali na VIII. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije, delegate ZS Kosova za člane Sveta ZS Srbije in člane nadzornega odbora ZS Srbije.

Udeležence konference je pozdravil Predrag Petrovski, sekretar sveta Zveze sindikatov Jugoslavije. Najprej jim je zaželel uspešno delo, nato pa med drugim povedal, da smo v obdobju velike in pestre družbene dejavnosti vsega jugoslovankega delavskega razreda, ki vse bolj razvija in utrjuje pridobitve sistema socialističnega samoupravljanja. Nova ustava je dala delavcem resnično najširše možnosti, da si izbere odločilno vlogo v celotni družbeni reprodukciji. V obdobju med obema konferencama sindikatov smo uvedli delegatski sistem, izpopolnili smo institucije samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja, kar vse je celotno notranjo in zunanjo politiko Jugoslavije pripomoglo k boljši materialni osnovi družbe ter s tem seveda tudi k hitrejšemu in popolnejšemu zadovoljevanju življenjskih potreb naših delovnih ljudi. Tovariš Petrovski je poudaril velik pomen samoupravnih sporazumov in pravičnikov o delitvi dohodka, saj ti v delovnih organizacijah ugodno vplivajo na stimulativnost in prispevajo k povečevanju proizvodnosti dela.

Ko je prešel na obdobje, ki je pred nami, je opozoril, da delovne ljudi, predvsem pa sindikate, zdaj čakajo nič lažje naloge — na primer v pripravah za sprejem družbenega načrta o razvoju za obdobje 1981—85. Ne bo lahko odpraviti vseh pomanjkljivosti, ki so še vedno pojavljajo v uredništvu načrtovanih okvirov razvoja.

O nalogah kosovskih sindikatov v razvoju samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov in političnega sistema socialističnega samoupravljanja pa je spregovoril Mustafa Pljakić. Svoje poročilo je začel s pregledom in oceno uspehov, ki so jih delovni ljudje na Kosovem že dosegli. Kosovo se po dolgem spanju vse hitreje razvija, tako materialno kot na področju kulture, izobraževanja, znanosti... Vse bolj se izboljšujejo delovni in drugi življenjski pogoji njegovih prebivalcev, življenjski standard raste, krepi se nacionalna enakopravnost in pokrajina si je pridobila zaupanje drugih republik in pokrajin. Kosovski sindikat je pošteno pripomogel k uveljav-

Kosovske sindikate bo tudi v tej mandatni dobi vodil Mustafa Pljakić

ljanju odločujoče vloge delavcev v združenem delu in družbi nasploh. Delavcev položaj je krepil že z dejavnim in tvornim vključevanjem v pripravljane in izvajanje zakona o združenem delu. Sindikat je vedno pospeševal razvoj ekonomskih odnosov in samoupravnega združevanja dela in sredstev. To nikakor niso bile lahke naloge, vendar je kosovski sindikat uspelo vključiti v njihovo uresničevanje resnično širok krog delovnih ljudi in zato je žel uspehe — v rasti proizvodnje, proizvodnosti dela in v povečevanju dohodka.

Le kritična ocena je lahko osnova nadaljnjemu delu

Mustafa Pljakić v svojem poročilu ni ostal pri uspehih. Odkrito in temeljito je soočil delegate z vsemi slabostmi, s katerimi se bo moral sindikat še bolj spopasti. Povedal je, da se dinamika materialnega razvoja pokrajine ne odvija v skladu s srednjeročnim načrtom in zato se razlike v stopnji razvitosti v primerjavi s poprečnim razvojem Jugoslavije ne zmanjšujejo. Se vedno so takšne delovne organizacije, v katerih sindikat naleti na odpor proti ustanavljanju temeljnih organizacij združenega dela. Samoupravne pravice skušajo zadržati na ravni delovne organizacije in v takšnih pogojih delavci ne morejo biti tisti, ki dejansko in neposredno odločajo o dohodku, načrtih, akumulaciji in reprodukciji v celoti. Kot je dejal njegov predsednik, kosovski sindikat vse prepogosto naleti na pasivnost, formalizem, odvrtačnje delavcev od sodelovanja v vseh stopnjah odločanja in na druge oblike odporov. Prav tako je še preveč prisotna miselnost, da naj se dohodek še naprej ustvarja predvsem na osnovi kupoprodajnih odnosov in stroškovnega načela. Takšna pojmovanja so pogosta in marsikje jih skušajo vnašati v samoupravne sporazume.

Tudi rezultati pri uveljavljanju zakona o združenem delu na področju razvoja in utrjevanja dohodkovnih odnosov so kljub vztrajni borbi še skromni, je nadaljeval Mustafa Pljakić. Njegova načela bomo morali uvelja-

viti v pridobivanju dohodka in sodelovanju v delitvi skupnega prihodka. Samoupravnega združevanja na osnovi skupnega prihodka se otepažjuje v nekaterih organizacijah fazne proizvodnje in prometnih organizacijah. Takšnim velja stopiti na prste. Tovariš Pljakić je nadaljeval s kritiko pojava, da del dohodka, ki je namenjen zadovoljevanju skupnih in splošnih potreb, raste hitreje od družbenega proizvoda. Lotil se je tudi delitve po rezultatih dela. Čeprav je sindikat že v dokajšnji meri uspel zgraditi miselnost, da lahko merimo vsako delo, da je le delo s svojimi rezultati lahko merilo za delitev osebnih dohodkov, ponekod še poskušajo uveljavljati stare nazore ter imajo kvalifikacijo in delovno mesto za odločujoče merilo pri delitvi sredstev za osebne dohodke. V nekaterih delovnih organizacijah tako nikakor ne uspejo doseči soodvisnosti gibanja osebnih dohodkov in proizvodnosti dela. To kaže, da sindikalne organizacije niso bile dovolj zavzete in pri svojem delu niso izhajale iz dejanskih potreb in problemov združenega dela. Tudi to je eden vzrokov, da se osebni dohodki ponekod gibljejo nad proizvodnjo in ustvarjenim dohodkom, da se dvigajo v delovnih organizacijah, ki poslujejo z izgubo... Zato pa v sredinah, kjer so ustvarili dohodkovne odnose s samoupravnim sporazumevanjem po načelih zakona o združenem delu, že dosegajo prve pozitivne rezultate. To se pozitivno odraža v rasti proizvodnje in dohodka. Borba za razvoj samoupravnih, socialističnih družbenoekonomskih odnosov in stalno preverjanje ter dograjevanje obstoječe prakse pri ustvarjalnem delovanju zakona o združenem delu bo prednostna naloga ZS Kosova. Brez razvitih odnosov na osnovi načel tega zakona ne bomo mogli uspešno in dosledno uveljavljati načela delitve po delu in rezultatih dela. Moramo se organizirati in odločno postaviti po robu pasivnosti, omahovanju in vsem drugim oblikam odporov, na katere naletimo pri uveljavljanju zakona o združenem delu.

Mustafa Pljakić je poudaril tudi nujnost, da sindikat usmeri

Med plenarnim zasedanjem XV. konference ZS Kosova

vse svoje moči v graditve zavesti, da samoupravni sporazumi o združevanju dela in sredstev niso formalnost. Temeljiti morajo na skupnih interesih v ustvarjanju večjega dohodka, skupnem načrtovanju in skupni odgovornosti. Prav tako se bo sindikat zavzemal, da bodo delavci istočasno izražali in usklajevali svoje potrebe — tako bo moč izdatke zanje vgraditi v letne razvojne načrte in uveljavljati svobodno menjavo dela.

Ničesar brez sodelovanja delavcev

Ko je Mustafa Pljakić »obračunal« s temi in drugimi slabostmi dela kosovskih sindikatov v minulih štirih letih, je prešel na prihodnje naloge. Dejavnost za vsebinsko poglobljenost in hiter razvoj samoupravnih družbenoekonomskih odnosov bo skušal sindikat prenesti v temeljne organizacije združenega dela. Te bo usposobil, da bodo lahko postale osnovni in odločilni dejavniki konstituiranja združenega dela in da bodo iz njih prihajale pobude za združevanje dela in sredstev. To je bistven pogoj, da lahko delavci postanejo resničen subjekt razvoja družbenoekonomskih odnosov v združenem delu in družbi. Le tako se bodo z vso zavestjo borili za večjo proizvodnjo, dvig proizvodnosti dela in dohodka. Le od tega pa je odvisen hitrejši materialni, socialni in kulturni razvoj pokrajine ter poglobljanje nacionalne enakopravnosti in krepitev enotnosti vseh narodov in narodnosti. Med naloge sindikata sodijo tudi ukrepi za zmanjševanje razlik med nerazvitimi in razvitimi. Sindikat bo moral plodno sodelovati v načrtovanju razvoja kmetijstva in razvoja predelovalne prehranske industrije s svojo aktivnostjo bo prispeval h krepitvi reprodukcijske in akumulativne sposobnosti kosovskega gospodarstva, povečevanju dohodka, rentabilnosti poslovanja, kakovosti izdelkov, varčevanju in smotrnejši porabi razpoložljivih sredstev. Sindikat bo najmanj enkrat mesečno preverjal uresničevanje vsega dogovorjenega. Takšen način dela bo pomagal odpravljati nedelav-

nost, neodgovornost in druge subjektivne slabosti.

Delavec bo dobro delal le v res dobrih pogojih

Mustafa Pljakić je v svojem poročilu posvetil veliko pozornost tudi pogojem, v katerih kosovski delavec dela in živi. Od leta 1974 do 1977 je družbeni proizvod rasel po 7,8-odstotni stopnji, fizični obseg proizvodnje po 11,2, kmetijska proizvodnja po nekaj čez 3-odstotni. V sestavi družbenega proizvoda dokaj hitro narašča delež industrije, pa vendar je materialna osnova Kosova še vedno relativno nizka. V takšnih pogojih ima socialna politika še posebno pomembno vlogo. Kosovo res hiti naprej, vendar bo treba še pospešiti stanovanjsko gradnjo, družbeno prehrano še bolj uveljaviti, izboljšati pogoje zaposlenim ženam... Zveza sindikatov Kosova bo morala socialni politiki izboriti mesto v skupni razvojni politiki, kjer bo postala dejavnik porasta proizvodnje, boljše proizvodnosti dela in povečanja dohodka. Vse to je tudi pogoj socialnega razvoja v celoti. Da bo socialna politika dobro zastavljena in uspešno vodena, bo sindikat vanjo vključil res najširši krog delovnih ljudi.

Kaj so povedali delegati

V nadaljevanju dela konference so delegati razpravljali o poročilu predsednika, o poročilu dela sveta ZS v minulih štirih letih, o predlogu akcijskega programa in poročilu nadzornega odbora. Prinesli so izkušnje sredin, v katerih delajo in njihove smernice za boljše delo v bodoče. Navajamo povzetke nekaterih razprav:

Svetlana Čirić, KOSOVKA iz Prištine: »Pri nas so zaposlene predvsem žene. Teško bi vam popisala njihove napore, res so vse vložile v obnovo in modernizacijo svoje tovarne. Kar imamo, so nam dale njihove roke — in vendar moram s težko vestjo priznati, da se jim sindikat ni oddolžil tako, kot je njihovo delo zaslužilo. Najbolj nas pesti problem otroškega varstva. Žene z več otroki delajo osem ur v tovarni, medtem pa jih stalno skrbi, kaj

počno njihovi malčki, ki so sami zaprti v stanovanja. Nismo še uspeli zagotoviti kakršnekoli oblike varstva.«

Miroslav Gligorijević, ŽTO iz Prištine: »Poznamo delovne organizacije, ki bi s prevozom po naših progah minulo leto lahko prištedile tudi več kot 10 milijonov dinarjev — pa jim nikakor ne moremo vliti zaupanja v cenejši in hitrejši prevoz blaga z železnico. Če dodamo še pomanjkljivo tehnično opremljenost kosovskih prog in nekatere subjektivne slabosti, ni čudno, da so danes naše železnice v najtežjem materialnem položaju po vojni.«

Miroslav Janković, iz rudnika KOPAONIK: »Največ težav naših rudarjev izhaja iz povsem zastarele mehanizacije, vse slabše kakovosti rude pa tudi iz nekaterih neuspelih sistemskih rešitev v rudarstvu. Predvsem v rudnikih z jamsko eksploatacijo že predolgo ne vlagamo sredstev, ki bi pospešila njihov razvoj. Investicijskih sredstev gotovo ni moč najti na cesti — vendar bi se morali zamisliti, kakšne perspektive ima rudarstvo in ali ga bomo razvijali ali ne.«

Abdul Sabani, BALKAN iz Suve Reke: »V naši tovarni (izdelujemo izdelke iz gume) posvečamo vso skrb dolgoročnemu načrtovanju razvoja družbenega standarda. Naši uspehi niso majhni, brezplačni obroki — vsak dan lahko delavec izbira med štirimi vrstami hrane, knjižnica, samski dom, ambulanta... Kaj bi našteval, za vsakega delavca je poskrbljeno in poslovni in gospodarski rezultati nam dokazujejo, da imamo prav. Sploh smo v naši občini storili vse, da se čimprej znebimo pridevka »nerazviti«.

Ivan Marković, Peć: »Ne dvomim, da so banke povsem sposobne, da z dolgoročnimi posojili znatno pospešijo stanovanjsko gradnjo. To bi potrebovale predvsem siromašnje občine — banke pa nič! Na vsak način moramo prekiniti s potrošniško logiko bank, da je treba stanovanja graditi za tržišče, s kratkoročnimi posojili.«

foto: Dragoljub Arčeski

VI. kongres Zveze sindikatov Črne gore

Trdovraten boj s sponami in dediščino

Janez Sever

Poenostavljeno rečeno bi štiriletno obdobje med petim in šestim kongresom sindikatov Črne gore lahko razdelili na dva dela. Prvi je trajal skoraj tri, drugi pa dobro leto. Torej na obdobji pred in po sprejemu zakona o združenem delu. Že iz priprav, predvsem pa iz poročil in razprav na šestem kongresu je bilo očitno, da je bilo delo sindikata in v resnici vsega družbeno-političnega in gospodarskega življenja Črne gore to zadnje leto izredno dinamično in uspešno. Črnogorski sindikati sicer zgodovinsko sodijo med mlade, s tem pa bi bilo vseeno zmotno prepričanje, da se ne srečujejo s težavami, ki so znane sindikatom, katerih članstvo temelji na resnični delavčevi zavesti. Prav ta »delavčeva zavest« je bila na minulem, šestem kongresu sindikatov Črne gore pogosto omenjena in poudarjena.

Preobrazba gospodarstva in prebivalstva

V času med dvema kongresoma so v Črni gori dosegli znatne uspehe v družbenoekonomskem razvoju. Ti so bili sicer že napovedani v razvojnih načrtih te nerazvite republike. Po drugi strani pa so te načrte prav med obema kongresoma v znatnejši meri spreminjali s tem, da so dali večji poudarek preobrazbi gospodarstva in socialno-ekonomski strukturi prebivalstva. V času od 1974. leta pa do 1977. leta je družbeni proizvod naraščal za 5,3 odstotka, nacionalni dohodek pa za 5,1 odstotka na leto. To je bilo vsekakor boljše kot dotlej; vendar še vedno nižje od poprečja v državi, saj je družbeni proizvod prebivalca Črne gore znašal le 69 odstotkov jugoslovanskega poprečja. S tem seveda niso uspeli zmanjšati razlike v razvitosti med to republiko in jugoslovanskim poprečjem.

Razlike v razvitosti posameznih občin in regij Črne gore pa so še znatnejše. V tem času jim je z dograditvijo proge Beograd — Bar, druge faze luke v Baru, hidroelektrarne Piva, rudnika Brskovo, cementarne v Pljevlju, tovarne za predelavo aluminija, dograditvijo mnogih cest, rekonstrukcijo železarne B. Kidrič v Nikšiću in dokončanjem prve faze melioracije 2.000 hektarov Čemovskega polja sicer uspelo te razlike zmanjšati, vendar so še vedno takšne, da predstavljajo znaten problem. To tudi zato, ker se v tem obdobju ni dalo dohiteti zamujenega, saj je bila dinamičnost gospodarskega razvoja v času pred tem znatno nižja od predvidene. Z usposobitvijo novih gospodarskih in proizvodnih objektov so sicer dosegli velik napredek, vendar se je uspeh teh zmanjševal zaradi prevelikih zadolžitvev, nizke akumulativnosti in izgub.

Vodstvo črnogorskih sindikatov je že pred leti začelo opozarjati, da uspeh za vzpon gospodarstva niso nove tovarne, ki bi jih gradili na »silo«. Tako zdaj ugotavljajo, da imajo celo vrsto najmodernejših tovarn, ki proizvajajo — izgubo. Imajo celo tovarne, nove tovarne, ki stoje. Po drugi strani pa gospodarnost tudi v drugih kolektivih izredno zmanjšujejo slaba izkoriščenost naprav in strojev, slaba organizacija dela, odsotnost z dela, slab odnos do dela in izvrševanja delovnih nalog ter nedisciplin.

Delegati so na kongresu ostro obsojali vse te pojave, ki so v črnogorskem gospodarstvu že kar

jara kača. Tako je znan primer iz Nikšića, kjer so posamezni kolektivi prešli v vodstvo posameznih plemen ali rodbin in so v nekem smislu postali pravzaprav že skoraj »privatno« imetje. Ali primer titograjske tovarne strojev R. Dakić, kjer je na dan manjkala skoraj tretjina delavcev, tako da niso mogli delati v vseh izmenah. Zoper tak odnos do dela ubirajo zdaj v Črni gori učinkovite ukrepe. Po eni strani izobražujejo delavce in jim s tem krepijo zavest, po drugi strani pa na samoupravni osnovi sestavljajo posebne komisije, ki kontrolirajo »bolne« na domovih. V primeru, da takega »bolnika« prvič odkrijejo pri delu na polju ali kje drugje, delavca pošljejo na delo in zoper njega ne izvajajo sankcij. Če je kršilec že večkrat na račun bolezni uveljavljal odsotnost z dela, mu manjkajočih dni ne plačajo, ni deležen tudi ostalih dobrin, ponekod pa ga celo prijavijo sodniku za prekrške. Zdaj ugotavljajo, da so ti ukrepi izredno učinkoviti, čeprav je po drugi strani tudi res, da jih povsod nočejo uveljaviti. To predvsem tam, kjer je slaba organizacija dela pripeljala kolektiv na rob bankrota in na račun bolezni zmanjšujejo izgubo. Seveda s tem občutno zmanjšujejo standard vsem ostalim zaposlenim.

Življenjski ter delovni pogoji

Tudi tisti, ki se ne ukvarja s statistiko ali primerjavami zlahka danes v Črni gori ugotavlja veličanske razlike. Sam lahko primerjam stanje pred tremi leti in danes. Seveda gre pri tem za ugotovitve, do katerih se lahko dokopljete vsak popotnik v kratkem času bivanja. Opazne so bile tudi na kongresu. Zanimivo je, da so zvečine delegati z nerazvitih območij, kjer so še zelo daleč od resničnih dohodkovnih odnosov in plačila po vložnem delu, najglasneje hvalili, kako je pri njih sindikat »naj naj«. S sabo so prinesli gosto napisana poročila, ki jih zvečine zaradi časovne omejenosti na kongresu niso uspeli niti prebrati. Kaže, da brez vsakršne škode, saj se je kongres tokrat v resnici ubadal z resničnimi problemi in načrtovanji in ne s »poročili«. Kljub temu je nekaterim uspelo prebrati takšne traktate, kot je to uspelo tudi delegatki, ki je še prek odmerjenega časa brala tirado o težavah s surovimi kožami. V vsem svojem prispevku ni niti enkrat uspela izreči besedo človek ali iz njenih surovih kož izdelovati delavca in sindikat. »Pomislite, da bi se ta tovarišica vrnila v svojo tovarno in povedala, da ji ni uspelo kongresa seznaniti s težavami surovih kož, kar ji je direktor napisal. To bi predstavljalo vesoljni potop,« je v smehu komentirala skupina delegatov. Vsesplošen smeh je povzročil tudi gost, ki je kongres pozdravil s »tovariši mladinci«... Očitno je v preveliki sestankarski vnemi med kilogrami svojih konkretnih referatov pograbil nagovor, ki ga je pripravil za kongres črnogorske mladine, ki bo šele prihodnji mesec...

Te skrajnosti namenoma izdajam, da bi bralcu lažje orisal delo in življenje delavcev ter sindikata v Črni gori. Sicer pa so v zadnjih štirih letih uspeli skoraj podvojiti poprečni osebni dohodek zaposlenih! Tako je ta 1974. leta znašal le 2.193 dinarjev, v prvi polovici letošnjega leta pa že 3.876 dinarjev. Statistiki so izračunali, da so osebni dohodki zaposlenih v poprečju naraščali za

Gostje in delegati VI. kongresa sindikatov Črne gore. Slovensko delegacijo je vodil Edo Gaspari

EMIN DOBARDŽIČ, ponovno predsednik

16,7 odstotka na leto. Toda tudi življenjski stroški niso mirovali in so, razumljivo, najbolj prizadeli delavce z nizkimi osebnimi dohodki.

Sicer pa je bilo lani v Črni gori v družbenem sektorju zaposlenih 111.826 delavcev. V zadnjih štirih letih jim je uspelo na leto povečati število zaposlenih za 4,42 odstotka, kar je bilo nad predvidevanji. Tako je bilo v celotnem gospodarstvu 1974. leta zaposlenih le 75.043, lani pa že 88.868 delavcev. V negospodarsstvu pa je bilo zaposlenih 23.258 ljudi. Z odpiranjem novih delovnih mest in ob naravnem odlivu so v tem obdobju zaposlili okrog 17 tisoč novih delavcev.

V sedmih letih jim je uspelo povečati del zaposlenega prebivalstva s 15,6 odstotka na 18,6, kar pa še vedno zaostaja za jugoslovanskim poprečjem. Ob tem moramo povedati še to, da je odstotek zaposlenosti v nekaterih občinah, kot so Ulcinj, predvsem pa Plav in Šavnik, še mnogo nižji. Pri ustreznih ustanovah in orga-

nih je prijavljenih približno 20 tisoč ljudi, ki iščejo delo. To število se iz meseca v mesec povečuje. Obenem je po uradnih podatkih zaposleno v tujini 10.328 ljudi. Skoraj vsaki deseti od teh se sicer vrne, vendar le vsak drugi najde stalno zaposlitev. V glavnem gre za ne kvalificirano delovno silo (79,3%), ki se doma težko zaposli.

Nedavno je v Pobjedi, osrednjem glasilu SZDL Črne gore izšel oglas z naslednjo vsebino: »Za delo na kmetiji blizu Titograda iščem delavce. Za protislugo nudim redno zaposlitev...«

Novinarsko preverjanje je pokazalo, da vsebina oglasa ni izmišljena, ker gre za rodbinske vezi... Le-te so v Črni gori do nedavna močno odmerjale in krojile določene probleme. Na kongresu so glasno omenjali tudi te probleme. Že samo to dejstvo potrjuje, da je sedanje vodstvo te republike v resnici zgrabilo »bika za roge«, zavedajoč se, da je treba drastično presekat staro prakso. Na tem področju so do-

segli lepe uspehe. Resda je letelo nekaj »glav«, vendar so delavci in komunisti enotni podprli te napore in v sorazmerno kratkem času dokazali, da je v prenekaterem kolektivu vodstvo zaradi svoje nesposobnosti pripeljalo podjetje na rob prepada.

Delegat in njegova baza

Črnogorci so na lastni koži ugotovili, da je mnogo lažje zgraditi novo tovarno, kot pa delavcu vcepiti samoupravno zavest. Ta boj ni od včeraj, vendar s ponosom ugotavljajo pomembne premike. Prav zaradi trdoživosti tega problema, ki je nujen pogojen s tamkajšnjimi razmerami, so tudi v sindikatu pozorno spremljali in usmerjali te napore. Zakon o združenem delu jim je dal močno orožje in jih silil v preobrazbo miselnosti o dohodkovnih odnosih. Zato ni več čudno, če je delegat iz cetinskega Oboda na kongresu jasno in glasno razgalil donedavno prakso vodstva tega kolektiva, ki je slabemu gospodarstvu navkljub vsako leto za več kot tretjino povečevalo delavcem plače, da bi dokazovalo, kako je vse v redu. Dokler seveda ni — počilo. »Ob takšnem gospodarstvu smo mi zdrsnili na rob prepada, medtem, ko kolektivi iz iste panoge (po vsej verjetnosti je mislil na Gorenje) v tujini kupujejo tovarne...«

Vodstvu sindikatov Črne gore je jasno, da se bo delavčeva zavest krepila z njegovim izobraževanjem in dobro organizirano delovno silo. Ne bo odveč, če navržemo še eno številko. V začetku lanskega leta je bilo v Črni gori zaposleno le še 931 nepri-smenih delavcev. Število tistih z nepopolno osnovno šolo je sicer skoraj za desetkrat večje, vendar je to število občutno manjše kot je bilo pred nekaj leti. Tudi ta okoliščina pojasnjuje, zakaj tolikšno primerov slabega ravnanja s stroji, namernih poškodb strojev in tolikšna odsotnost z dela. K temu seveda sodi tudi dejstvo, da je bil delavec pogosto le samoupravljaec na papirju, sindikat pa pod vplivom višjih sturktur. »Zato dragi tovariši, ne

smemo zdaj dovoliti, da bi našega delavca spet razočarali. Ob sprejemanju zakona o združenem delu smo govorili, kako bomo naše samoupravne akte sproti uravnali in uveljavljali resnično delitev po vložnem delu. Delavec to obljubo pomeni in od sindikata pričakuje, da bo dosledno izvršeno in uveljavljeno to pravilo,« je poudaril delegat iz Nikšića in poželel, da bo aplavz. »Dovolj je leporečja in parol. Priznajmo: če smo zavozili, stop. Poiščimo krivice, napake, priznajmo in krenimo po drugo poti. Toda pri tem moramo biti dosledni in do skrajnosti poštenj...«

Tudi črnogorski delavec se še premalo zaveda, da v tovarni ni samo delavec in v krajevni skupnosti samo občan. Da ne more zagovarjati zdaj eno, zdaj drugo stališče. Zaradi nizke akumulacije in reproduktivne sposobnosti gatare mnogo problemov. Od tistih v zvezi s prehrano, gradnjo stanovanj, otroških vrtcev in slabe organiziranosti zdravstvene službe. Le malo kolektivov se lahko pohvali, da ima dobro urejeno lastno prehrano. V zadnjih treh letih so zgradili le 4.660 družbenih stanovanj. V zadnjem času so sicer uspeli zgraditi vrtece v Titogradu, Nikšiću, Bijelem polju, Ivangradu, Pljevlju, Kolašinu, Tivtu, Hercegovnem, Cetinju, Budvi in v Baru, vendar lahko bi sprejmejo le okrog 2.000 otrok, kar pa predstavlja komaj 9 odstotkov celotne populacije mladostnikov do šestih let starosti. Z dosledno uveljavitvijo delegatskega sistema in z utrjevanjem zavesti bi se lahko uspešneje spopadli s temi težavami. Prav zato so sindikati pripravili konkretne naloge za svoje delovanje na vseh področjih življenja Črne gore.

Ob kritični analizi vseh teh dejstev je VI. kongres sindikatov Črne gore jasno začrtal pot svojega dela v prihodnje. V bistvu gre samo za nadaljevanje že dobro leto trajajočih naporov, da ustavna določila in zakon o združenem delu ne bodo ostala samo na papirju, da tudi vsak delavec v Črni gori dobi plačilo po vložnem delu in resničnem uspehu gospodarjenja.

foto: M. Krpuljević

Zasedal je V. kongres Zveze sindikatov Bosne in Hercegovine

Kritični do sebe, da bi bili uspešnejši

Damjan Križnik

foto: Danilo Krstanović

»V minulem štiriletnem obdobju smo v Bosni in Hercegovini dosegli pomembne rezultate v razvoju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov ter samoupravnem organiziranju in povezovanju združenega dela, k čemu so s svojo aktivnostjo največ prispevale prav sindikalne organizacije in njihovi organi.« Tako je po svečanih zvokih proletarske »Internacionale« v Domu mladih sarajevskega centra Skenderija v uvodnem referatu na V. kongresu Zveze sindikatov Bosne in Hercegovine povedal predsednik Ante Budimir.

»S tem smo ustvarili pogoje, da lahko delavci v svoji osnovni organizaciji združenega dela in vseh drugih oblikah združevanja vedno bolj odločajo o pogojih, sredstvih in rezultatih dela, o delitvi dohodka in združevanju dela in sredstev z drugimi organizacijami združenega dela v procesu družbene reprodukcije, da se razvijajo dohodkovni odnosi znotraj TOZD in med njimi. To je močno vplivalo na krepitve razumevanja in na zavest o neogibnosti oblikovanja in usposabljanja TOZD kot osnovne oblike samoupravnega organiziranja v združenem delu in ene od osnov političnega sistema. Kljub temu pozitivnim procesom in dobrim rezultatom pa se v nekaterih sredinah še vedno izražajo dileme in odpori, kar je še posebej značilno za nekatera področja združenega dela družbenih dejavnosti: delovne enote, predstavništva, servise, velike prodajalne. Prav zato mora ZS v skladu s svojimi pravicami, pooblastili in obveznostmi iz zakona o združenem delu odločno aktivirati delovne ljudi, da se lotijo organiziranja TOZD povsod tam, kjer so za to zakonski pogoji.«

Ko je govoril o nadaljnjem boju sindikatov za vzpostavljane in razvijanje samoupravnih družbenoekonomskih odnosov, je predsednik Ante Budimir nadaljeval: »Izkušnje kažejo, da mora vzpostavljane in razvijanje dohodkovnih odnosov zaobsegi vse oblike odločanja, začenši pri pogojih pridobivanja dohodka do njegove namenske uporabe, ne pa zgolj samo delitev. Samo tako zagotovljeni odnosi omogočajo racionalnejšo porabo družbenih sredstev ter stalno reproduciranje in povečevanje dohodka TOZD... Kljub pomembnim rezultatom, ki so med dvema kongresoma omogočili dinamičnejši in skladnejši razvoj BiH, pa se v tej republiki srečujejo s kopico problemov (počasno aktiviranje novozgrajenih kapacitet, nezadovoljiva prilagodljivost nekaterih panog zahtevam tržišča, počasno mehanje strukture gospodarstva v korist predelevalne industrije), ki mečejo senco na ključne veje gospodarskega sistema republike. Za obdobje med obema kongresoma pa je razveseljivo dejstvo, da je v skupnih investicijskih vlaganjih povečan lastni delež osnovnih organizacij združenega dela. Žal pa pri vsem tem ni izdelavski.«

Iz referata predsednika ZS BiH Anteja Budimira je bilo tudi razvidno, da so v BiH med

dvema kongresoma dosegli pomembne rezultate tudi na področju socialne politike in družbenega standarda. Realni osebni dohodki so rasli za 3,5 odstotka letno, kupna moč prebivalstva je naraščala za 3,7 odstotka letno; od 1974. leta so zgradili 128.532 stanovanj, od tega 29.164 v družbeni lasti. Solidarnostnih stanovanj so postavili 3.138. Organizirano družbeno prehrano med delom ima 90 odstotkov delavcev — 95,4 % v gospodarskih in 47,8 % v družbenih dejavnostih. Sindikatu BiH pa si bodo morali še bolj prizadevati na področju varstva pri delu, kajti v prvih šestih mesecih letos se je v tej republiki zgodilo 19.330 nesreč pri delu, 43 delavcev pa je umrlo.

»Eno izmed vprašanj, ki smo jim v preteklem obdobju posvečali manj pozornosti in kjer zelo zaostajamo, je samoupravno interesno organiziranje in uveljavljanje svobodne menjave dela. Resnično, ta vprašanja že zelo dolgo izpostavljamo kot pomembna in prioritarna, vendar moram reči, da se je le malo organizacij in organov ZS teh problemov lotilo konkretno in kontinuirano, skratka tako, kot za službo. Zaradi tega se pojavljajo slabosti iz prejšnjega obdobja sredstva gospodarstva se uporabljajo neodvisno od realnih možnosti, vpliv izvršnih organov in skupnih služb skupščin SIS je velik, zelo majhen pa vpliv delavcev iz OZD. Te slabosti bomo premagali s samoupravnim planiranjem družbenih dejavnosti,« je dejal Ante Budimir in za konec poudaril, da so v minulem štiriletnem obdobju zlasti veliko skrbi posvetili organizacijskemu in akcijskemu usposabljanju celotne organizacije ZS, še posebej pa utrjevanju OOS kot temeljnega oblikovnega organiziranja delavcev, kar je pripomoglo ne le k ugledu sindikata v BiH, pač pa tudi k uresničitvi njegove vloge v združenem delu in političnem sistemu.

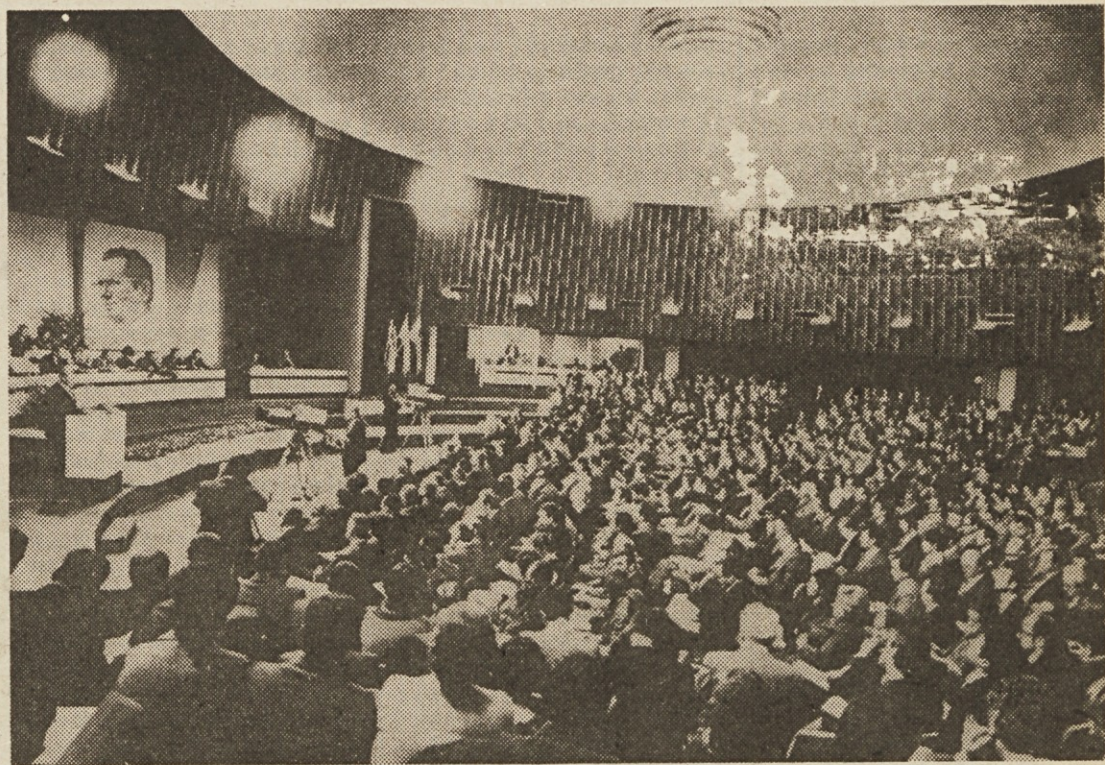
V imenu sveta Zveze sindikatov Jugoslavije je delegate in goste V. kongresa ZS BiH pozdravil podpredsednik ZSJ Janez Barborič, ki je med drugim dejal, da je zakon o združenem delu delavskemu razredu ustvaril pogoje za še hitrejši družbeni razvoj. Začetne pozitivne izkušnje v združenem dogovarjanju in samoupravnem sporazumevanju — od osnovnih organizacij združenega dela pa do federacije — kljub nekaterim slabostim kažejo, da tak sistem ostaja nezamenljiv v povezovanju vseh posamičnih in posebnih interesov v korist enakopravnosti in utrjevanja enotnih interesov vseh delovnih ljudi naše države. »Za aktivnost sindikatov pri uresničitvi zakona o združenem delu lahko rečemo, da je bila najbolj temeljna, vsekakor pa najmasovnejša. Iz te aktivnosti pa so nastajale še nove dejavnosti, izmed katerih je bila zelo pomembna tista, ki je bila usmerjena na razvoj sistema samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja ter razporejanja dohodka in osebnih dohodkov. Skozi to aktivnost so izšle boljše rešitve v razvoju do-

hodkovnih odnosov, poudarjena pa so postala tudi nekatera doslej zanemarljiva vprašanja,« je menil Janez Barborič.

Kljub nespornim dosežkom v materialnem razvoju med dvema kongresoma, zlasti v razvoju industrije in investicijske dejavnosti, so delegati v kongresni komisiji za razvoj samoupravnih dohodkovnih odnosov in materialni razvoj združenega dela opozorili tudi na nekatere slabosti. Te se kažejo predvsem v kasnitvah in uresničevanju programov naložb, preslabem izkoriščanju zmogljivosti in neusklajenosti proizvodnih programov, prepočasni rasti produktivnosti dela ter akumulativne in reprodukcijske sposobnosti gospodarstva, v izgubah in podobno. Zato si bodo morale organizacije sindikatov prizadevati za pospešen proces združevanja dela in sredstev ter širše povezovanje združenega dela, za večjo produktivnost in rentabilnost, pravičnejšo delitev dohodka, ki bo omogočala dejansko delitev po delu ter krepila materialno osnovo dela, za zmanjšanje stroškov, kot so reklame, reprezentanca in službena potovanja, predvsem pa za učinkovito obveščanje delavcev.

Delegati so poudarili, da je treba pri problemu pridobivanja dohodka izhajati iz dohodkovnih odnosov v reprodukcijskem procesu in tudi tu preseči dosedanje kupoprodajne odnose. Tam, kjer je medfazna odvisnost zelo izrazita, kot je primer v Unisu ali Šipadu, so dohodek učinkovito delili na podlagi izdelanih meril o udeležbi pri posameznem izdelku. Dohodkovni odnosi so bili premalo upoštevani tudi pri oblikovanju temeljnih organizacij, kjer čaka sindikate še vrsta nalog, kljub dobrim izkušnjam, kot so v Famosu, Energoinvestu, Incelu in drugih kolektivih... Marsikje bodo morali še razčistiti, kaj je glavna in kaj postranska dejavnost posamezne organizacije ali pa, kako jih organizirati glede na sedeže v drugih družbenopolitičnih skupnostih. To so bili le drobci iz razprav, ki so obogatili kongresne dokumente in bodo ob vsestranski dejavnosti vseh prispevale k uresničevanju ciljev družbenoekonomskega in materialnega razvoja Bosne in Hercegovine.

V kongresni komisiji za organizacijsko in kadrovsko usposabljanje so delegati opozarjali, da delo sindikatov v vseh delih združenega dela ni bilo enako intenzivno. Težišče je bilo predvsem v razvoju samoupravnih dohodkovnih odnosov v proizvodnji, manj pa v družbenih dejavnostih in znotraj političnega sistema; premalo so usklajevali različne interese, obenem pa je bilo minulo delovanje še vedno pod močnim pritiskom poslovske logike oziroma kupoprodajnih odnosov. Zato je vse močnejša zahteva po prilagodljivi organiziranosti sindikatov kot enotni razredni družbenopolitični organizaciji, ki ob različnih oblikah povezovanja, od OOS do koordinacijskih odborov — teh bo v prihodnje 10 — omogočala usklajevanje funkcij in interesov v združenem delu in političnem sistemu. Še posebej so poudarili

Uvodni referat je prebral Ante Budimir, ki bo v naslednjih štirih letih opravljal dolžnost predsednika ZS BiH

Na kongresu so se srečali tudi mnogi stari revolucionarji in borci za delavske pravice

teritorialno načelo organiziranja, vsekakor pa je temelj dejavnosti v OOS, saj bi bil sindikat ob zapiranju v lastne stroke ali veje izven samoupravnih gibanj, postal bi konzervativen in bi zaviral nadaljnji razvoj. Posebno vprašanje je uresničevanje delegatskega načela, kjer gre za povezovanje z delegacijami in delavskim svetom pri reševanju ključnih problemov TOZD, vsekakor pa je tu treba zagotavljati tudi delovanje samoupravne kontrole. Prav zato so dali posebno težo oblikovanju konferenc delegacij v delovnih in še posebej sestavljenih organizacijah, ki bi ob večji prisotnosti sindikata v krajevnih skupnostih in tamkajšnjih organizacijah SZDL postajale oblike medsebojnega sodelovanja in dogovarjanja. Delegatsko načelo bodo v BiH upoštevali tudi glede družbene

vloge in funkcije pri oblikovanju sveta zveze sindikatov, kjer bodo stalni in zamenljivi delegati. Več pozornosti bo v prihodnje treba nameniti tudi oblikovanju sindikalnih skupin, saj le-te še vedno niso ustanovili povsod tam, kjer so za to pogoji. Delegati so večkrat opozorili tudi na vse večjo vlogo TOZD v obrambnih pripravah oziroma v splošnem ljudskem odporu, zato bodo morale OOS na tem področju še veliko storiti. Omeniti velja, da je o predloženih spremembah in dopolnilih statuta potekala v osnovnih organizacijah in v svetu ZS te republike obsežna razprava, ki je tako kot kongres sam podprla predlagane spremembe.

Po izčrpnih razpravah v komisijah je kongres na svojem drugem plenarnem zasedanju sprejel akcijski program za naslednje štiriletno obdobje. Naloga sindi-

katov je, upoštevajoč vse želje in predloge tako delegatov kot tudi vseh 750.000 delavcev, strnil v osem sklopov: naloge sindikata BiH v boju za razvoj socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov ter družbeni in materialni razvoj republike, naloge ZS v razvoju in delovanju političnega sistema socialističnega samoupravljanja, naloge ZS v razvoju življenjskega standarda in socialne politike, naloge ZS v samoupravni preobrazbi izobraževanja, znanosti, kulture in informiranja, naloge ZS v razvijanju in uresničevanju sistema splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite, naloge ZS BiH v mednarodnem sindikalnem sodelovanju in naloge v politično-organizacijski in kadrovski graditvi ZS BiH.

Na V. kongresu Zveze sindikatov Bosne in Hercegovine je sodelovalo 790 delegatov in gostov, med delegacijami iz vseh republik in pokrajin pa je bila tudi slovenska, ki sta jo sestavljala Ivan Godec, sekretar sekretariata predsedstva RS ZSS, in Vinko Kovačič, član predsedstva. S kongresa je poročalo 162 novinarjev iz 56 jugoslovanskih redakcij.

Zakaj šele V. kongres, ko pa imajo druge republike že precej višje »številke«? Prvi kongres ZS BiH je bil septembra 1946, drugi maja 1949, tretji pa šele 20 let kasneje. Med drugim in tretjim kongresom je bilo namreč šest skupščin ZSJ za BiH, ki so imele značaj kongresa. Sedma skupščina pa se je maja 1969 preimenovala v III. kongres.

Za kongres je bilo po vsej Bosni in Hercegovini veliko zanimanje, kar kaže tudi 283 pozdravnih brzojavk, ki so jih delegatom poslale številne delovne organizacije.

Kongresa se je udeležila tudi sedemčlanska delegacija MDA »Samac — Sarajevo 78«, drugi brigadirji pa so poslali kongresu telegram, v katerem med drugim piše: »Kongresne dneve bomo počastili z udarniškim delom na trasi drugega tira proge in s priložnostnim programom v naseljih...« Z iskrenimi željami torej naprej v nove delovne zmage.

Ob rob prisilni izselitvi v Šempetru

Iz praznega stanovanja — v šotor!

J. Sever

Skorajda ob isti uri, ko se je v Novi Gorici začel kongres mladih, so iz stanovanjskega bloka v Šempetru v Savinjski dolini na silo izselili mlada delavca z majhnim otrokom. RADO LUKANC, 26-letni kovinostrovar iz tamkajšnjega podjetja SIP, je pred blokom v znak protesta postavil šotor in vanj vselil svojo družino. Stanovanje, iz katerega so ga po vseh paragrafih upravičeno vrgli, je spet prazno. Tako, kot je bilo že več kot pol leta.

RADO LUKANC, po izjavi njegovega oddelkovodja, je eden izmed najboljših delavcev v oddelku, je štiri leta pridno pisal prošnje in potrpežljivo čakal, da bi le prišel, če že ne do stanovanja, vsaj v vrh prisilcev in do odgovora, kako je z njegovimi porošnjami. Medtem se je poročil in dobil otroka. Zaradi utesnenosti je Rado še naprej stanoval pri svojih, žena z otrokom pa pri njenih starših.

Rekli bi, da je Lukančev primer ena izmed »klasičnih« te-

žav mladih družin. Če ne bi bilo še nekaj vprašanj.

»Pet let sem zaposlen v SIP Šempeter, zadnja štiri leta sem pridno pisal prošnje za dodelitev stanovanja. Do danes nisem dobil odgovora niti na eno prošnjo. Ne od vodstva podjetja, ne od samoupravnih organov in ne od komisije za družbeni standard, ki bi naj skrbela za reševanje tudi tovrstnih težav delavcev. Po drugi strani pa je res, da je za kadre vedno na voljo tudi stanovanje. In ko sem že več kot pol leta gledal prazno stanovanje v novem bloku, ki je čakalo na »kadre«, sem se letos avgusta v to stanovanje na silo vselil,« pripoveduje R. Lukanc.

»Za prisilno izselitev so se v vodstvu podjetja odločili, da bi s tem drastičnim ukrepom onemogočili podobne primere. Čez čas bi se nam lahko vsak vselil v prazno stanovanje,« razlaga TINE VOŠNJAK, predsednik osnovne organizacije sindikata. »Za dodelitev stanovanj imamo

pravilnik, ki sloni na točkovalnem sistemu in je za vse enak. Za dodeljevanje stanovanj pa skrbi posebna komisija.«

Zakaj potem takšen strah, da delavci, ki v SIP Šempeter že leta zagotavljajo pasove in očitno tudi na račun svojega standarda izločajo denar za razširitev podjetja, ne bi spoštovali sklepov samoupravnih organov, ko gre za stanovanja. Po drugi strani pa je bilo kljub izredno velikemu pomanjkanju stanovanj to stanovanje več kot pol leta prazno!

»Gre za »kadrovske« stanovanja, ki je namenjeno pravniku. Nujno potrebujemo pravnika, ki pa ga vkljub nekaj razpisom še nismo našli. Kot kaže, ga tudi prazno stanovanje ni privabilo.«

»Kdo pravzaprav v SIP Šempeter odloča o tem, kaj so kadrovska in kaj delavska stanovanja? Kot ste prej sami slišali od kadrovika, so njemu stanovanja pred zasedbo tega delovnega mesta ponujali, čeprav ima svoj stanovanjski problem, kot sam

Kako lepo bi vedno zvenele deklaracije, resolucije in sklepi o skrbi za delavce če ne bi bilo — prakse! Kdo v resnici v šempetrskem SIP deli stanovanja? Zakaj naj samo delavec še vedno plačuje malomarnost, okostenelost birokracije in »trdo roko« upravljanja. Primer, ki bi naj bil v pouk drugim.

pravi, rešen,« smo spraševali naprej predsednika sindikata. Na to vprašanje nismo mogli dobiti ustreznega odgovora. Morda bi kaj več lahko povedal MARJAN LEŠAR, varnostni inženir, predsednik komisije za družbeni standard v SIP Šempeter, vendar ga na dan izselitve nismo mogli odkriti, »kot da bi se vdrl v zemljo,« so nam razlagali, ob ponovnem obisku pa je prišlo v kolektivu do delovne nesreče in je imel polne roke dela z drugimi stvarmi.

Kakorkoli že, omenjenega dne, ko se je v Novi Gorici pričel kongres slovenske mladine, so k prisilno vseljenemu Lukancu prišli trije sodelavci iz SIP Šempeter, da bi mu pomagali pri izselitvi. Ko so delavci izvedeli, da morajo sodelavca prisilno izseliti, so to delo odklonili. Toda ne za dolgo, ker jih je »šef«, kot so povedali, nagnal nazaj. V stanovanju se je pojavil tudi DUŠAN KOČEVAR, sekretar SIP Šempeter, ki je brez besed v sprem-

stvu dveh miličnikov nadzoroval prisilno izselitev. Ko so zadnje pohištvo spravili iz stanovanja, so stanovanje zaklenili in zapečatili. Do takrat, nihče ne ve povedati, do kdaj, ko se bo le oglašil kakšen pravnik, ki ga v SIP Šempeter, to dokazuje tudi primer z razdelitvijo stanovanj, hudo potrebujejo.

Toda pustimo pravno plat ob strani. Nihče danes ne more zagovarjati nasilne vselitve v stanovanje. To poudarja tudi prizadeti Lukanc in po našem mnenju upravičeno dodaja, da se je za to odločil samo zato, da bi javnost opozoril na razmere v SIP Šempeter. Drži namreč kot pribito: niti teden dni ni minil od njegove prisilne vselitve v »kadrovske« stanovanje, ko je imel že v rokah odločbo o — prisilni izselitvi. Nemudoma je s svojim dejanjem pognal okostenel aparat. O zadevi so takoj začeli razpravljati v sindikatu, komunisti in v vodstvu kolektiva. Ponudili so mu garsonjero, samo da ne bi več dvigal

prahu. Kot kaže, je tudi pomladena garsonjera izhlapela enako kot njegove in še marsikoga prošnje, kajti Lukanc s svojo družino še vedno živi v — šotoru v bloku nad njim pa prazno stanovanje še vedno čaka na pravnikarja...

Zadeva je v kolektivu SIP Šempeter upravičeno sprožila plaz razprav in negotovanj. Marsikateremu delavcu je pri tem ostal v ustih grenak priokus o tem, da je za dodelitev stanovanja delavcu potrebnih velikih analiz, prošenj in točkovanj, da pa so na drugi strani tudi delavci za katere to ne velja, ker niso pravi delavci, temveč »kadre«.

(Ne)varnost na tirih

Varnost na tirih Železniškega gospodarstva Ljubljana se nenehno izboljšuje. Podatki o izrednih dogodkih za prvih devet mesecev letošnjega leta kažejo, da se je število izrednih dogodkov v tem obdobju zmanjšalo za 4,2 odstotka ali 53 primerov. Pri vlakih se je število izrednih dogodkov zmanjšalo za 12,5 odstotka v primerjavi z enakim obdobjem minulega leta. Hkrati velja poudariti, da trčenj vlakov ni bilo, bilo pa je za 6,8 odstotka več izrednih dogodkov pri premiku vlakov.

Podatki o izrednih dogodkih v železniškem gospodarstvu zajemajo tudi tiste izredne dogodke, za katere niso odgovorni železničarji. Tako so v tem obdobju zabeležili kar 31 izrednih dogodkov na potnih prehodih, ki so zavarovani z zapornicami ali lučmi oziroma s cestnoprometnimi znaki. Na potnih prehodih, ki so zavarovani z zapornicami ali lučmi, so se smrtno ponesrečile 4 osebe, 6 pa jih je bilo telesno poškodovanih. Na potnih prehodih, ki so zavarovani s cestno prometnimi znaki, pa se je telesno

poškodovalo kar 34 oseb, 4 pa so se smrtno ponesrečile. Seveda je pri tem potrebno povedati, da so za te nesreče izključno odgovorni uporabniki sami. Tudi za voljo hoje po progi je v prvih devetih mesecih izgubilo življenje 19 oseb, 8 pa je bilo telesno poškodovanih. In če k temu dodamo še 171 zlomljenih zapornic v tem obdobju, ni težko ugotoviti, da uporabniki cest in drugi udeleženci ne upoštevajo opozorilnih in drugih znakov, ki jih opozarjajo na nevarnosti na progi.

Predlog radovljiških učiteljev

Letošnje praznovanje dneva prosvetnih delavcev sta občinski odbor sindikata delavcev vzgoje in izobraževanja in Izobraževalna skupnost Radovljica organizirala v Bohinju. Ob tej priložnosti so odprli prenovljeno osnovno šolo in otroški vrtec v Srednji vasi, hkrati pa so v tej osnovni šoli odprli razstavo družboslovne in strokovne literature na temo: človek, znanje, produktivnost. Sledilo je zborovanje prosvetnih delavcev, na katerem je o vlogi vzgoje in izobraževanja pri razvoju naše samoupravne socialistične družbe govorila Majda Poljanšek. Potem je sledilo še športno-rekreativno tekmovalje in tovariško srečanje.

Na zborovanju pa so z navdušenjem sprejeli predlog osnovne organizacije sindikata osnovne šole Staneta Žagarja: naj bi poslej vse šole v SR Sloveniji praz-

novale dan prosvetnih delavcev na obletnico smrti predvojnega učitelja in narodnega heroja Staneta Žagarja, katerega lik je tudi danes svetel zgled prosvetnim delavcem v njihovih naporih za preobrazbo vzgojnoizobraževalnega procesa v samoupravni družbi. Sklenili so predlagati pristojnim republiškim organom, da bi tako poslej vsi slovenski prosvetni delavci imeli svoj praznik in svoj vsakoletni delovni dogovor 27. marca.

Stara vsebina po novem

Na posvetovanju družbenih pravobranilcev samoupravljanja v BiH so ugotovili, da subjektivni dejavniki in s tem tudi družbeni pravobranilci samoupravljanja, premalo uporabljajo zakonska pooblastila, ko predlagajo, naj bi TOZD organizirali povsod, kjer so za to izpolnjeni zakonski pogoji. Mnoge poslovne enote, ki imajo sedež v drugem mestu kot matične OZD, izpolnjujejo po-

goje, da se organizirajo kot TOZD pa te pravice vseeno ne morejo izkoristiti. Proces samoupravnega organiziranja na temeljih zakona o združenem delu je marsikdaj opravljen brez temeljite analize konkretnih razmer in vnaprej določene organizacije. V mnogih OZD še niso zaživel dohodkovni odnosi in ni do konca izvedena delitev sredstev, pravic in obveznosti. V

mnogih samoupravnih aktih o delitvi sredstev za osebne dohodke posli in delovne naloge niso ovrednoteni, ali pa so merila delovnih rezultatov omenjena le splošno. Teh primerov je največ v družbenih dejavnostih, kjer so še ostanki proračunskega financiranja.

V.O.

Ljubečna

Za boljše počutje

V delovni organizaciji Ljubljane že več let skrbijo za dobro počutje svojih delavcev in krajanov v naselju Ljubečna. Tako so pred leti uredili skupaj z LK Savinja Celje in zdravstveno skupnostjo svojo splošno in zobno ambulanto. Letos pa so sredstva namenili za nove garderobe, sanitarije, kuhinjo in jedilnico. Imajo pa tudi že gradbeno dovo-

ljenje za počitniško hišico na Rogli. Zaposleni v tem kolektivu pravijo, da še nikoli niso posvečali toliko pozornosti dobremu počutju zaposlenih. Ko to trdijo, ne pozabljajo na prizadevanja za čistejšo okolje. Tako so letos že zgradili čistilno napravo za odpadne vode iz novih objektov družbenega standarda. Prav v teh dneh pa strokovnjaki insti-

tuta Jožef Stefan iz Ljubljane skupaj z domačimi strokovnjaki preskušajo čistilno napravo za čiščenje plinov.

Njihova prizadevanja so tesno povezana s krajevno skupnostjo. Skupaj s krajanji si prizadevajo, da bi čim lepše uredili okolico delovne organizacije.

Milan Breč

Pravkar izšlo

V družboslovni zbirki založbe DELAVSKA ENOTNOST je izšla knjiga

dr. Pavao Brajša:

SPLOŠNA PSIHODINAMIKA SAMOUPRAVNEGA VEDENJA

Samoupravljanje, meni avtor, psihiater-praktik, ima tudi svoj psihološki oziroma psihodinamični aspekt in to je psihodinamika samoupravnega vedenja. Knjiga — napisana preprosto, razumljivo, bralno — pripoveduje o un-verzalnosti samoupravnega vedenja kot specifičnega stališča do življenja in odnosov med ljudmi. Namenjena je vsem tistim, ki se žele podrobneje seznaniti s tistim, kar se dogaja v nas in okrog nas v času samoupravne preobrazbe naše družbe.

Cena 250 dinarjev.

Naročila pošljite na naslov: ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

NAROČILNICA

Pri ČGP Delo — TOZD DELAVSKA ENOTNOST nepreklicno naročamo izvodov knjige **SPLOŠNA PSIHODINAMIKA SAMOUPRAVNEGA VEDENJA**.

Knjige pošljite na naslov:

(Naziv DO)

(Ulica, poštna številka, kraj)

Datum, kraj naročila:

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjig.

Žig

(Čitljiv podpis naročnika)

Gospodarski komentar

Sevniška Jutranjka na dobri razvojni poti

Delavcev ni premalo

Boris Rugelj

Za slovensko gospodarstvo že vrsto let velja, da mu vse močnejše primanjkuje »domače« delovne sile. Vrsta deficitarnih poklicev se daljša, stopnja rasti zaposlovanja novih delavcev pa se nikakor ne more ujeti v okviru, začrtane v resoluciji o srednjeročnem planu družbenoekonomskega razvoja naše republike in okviru, ki jih določajo vsakoljetne resolucije o izpolnjevanju srednjeročnega razvojnega plana v tekočem letu. Skratka, zaposlujeemo več novih delavcev, kot nam veleva zdrava pamet, in, kot je bilo ugotovljeno — ter že večkrat zaman poudarjeno, na takšnih delovnih mestih, na katerih delavci neposredno ne ustvarjajo novega dohodka.

Celovitost in zapletenost tega vprašanja je težko prikazati v kratkem novinarskem zapisu. Poenostavljeno pa bi dejali, da je eden izmed vzrokov za takšen priliv delovne sile v naša podjetja in ustanove tudi neusklajen razvoj posameznih dejavnosti. V tem srednjeročnem obdobju namreč nismo uresničili zastavljenih razvojnih ciljev v vrsti prioritarnih dejavnosti, medtem ko so v posameznih drugih dejavnostih, za katere smo v resoluciji o družbenoekonomskem razvoju zapisali, da se bodo razvijale počasneje in se bodo predvsem modernizirale ter dvigale raven dodelave surovin, za-

poslovali nove delavce na račun širjenja proizvodnih zmogljivosti.

Prav gotovo se tudi še nismo otresli donedavna še kako aktualne miselnosti, da je pač važno, da ima čimveč ljudi zagotovljeno delo. Ob tem se seveda nismo vpraševali, kolikšna bo družbena cena takšnega načina reševanja socialnih problemov. Tako smo dosegli pri zaposlovanju izjemno lepe uspehe: skorajda ni človeka, ki ne bi bil zaposlen, ali ki ne bi imel dela, če ga le hoče sprejeti.

Tako veliko število zaposlenih ljudi pa ima seveda tudi svojo slabšo stran: veliko delavcev dela na neustreznih delovnih mestih, mnogo preveč je takšnih, ki ne ustvarjajo novih vrednosti in torej ne pridobivajo dohodek, ampak ga trošijo. Za opravila, ki bi jih opravil en delavec, če bi bila bolje organizirana, zaposlimo zdaj dva ali celo tri delavce. O številnih pomočnikih raznih šefov in podšefov, tajnic itd., pa rajši ne pišemo... Skratka: slaba organizacija dela nas sili v prekomerno neproduktivno zaposlovanje.

Poleg tega pa nam že od nekdanj delavci iz proizvodnje — izza strojev — beže, če je le mogoče — k boljše plačanim in lažjim ter bolj gospodskim administrativnim delom.

O zagatah zaposlovanja pri

nas so obširno spregovorili tudi delegati na devetem kongresu zveze sindikatov. Kongres je sprejel vrsto zaključkov o tem, kako v bodoče delovati (sindikalno) da bi razvozlati omenjene težave. Eden izmed sklepov je tudi, da je treba vse rezerve, ki se nam ponujajo v do sedaj zaposleni delovni sili, izrabiti, preden bi iskali nove delavce.

Zelo zanimiv način, kako izkoristiti sedanjo delovno silo, pa je na kongresu omenil delegat Andrej Grahor, sicer republiški sekretar za delo. Veljalo bi, je dejal, delavce iz obratov, ki so neperspektivni, v stalni izgubi, enostavno preseliti v proizvodnjo, ki ima bodočnost, pa ji primanjkuje delavcev. Čemu zaposlovanju nove delavce, ko pa so tako rekoč pri roki. Poleg tega, da bi zmanjšali preširok dotok novih delavcev, bi s tem kajpak dosegli večkratno korist. Zmanjšalo bi se število neproduktivnih ali slabo produktivnih delavcev, sredstva za družbeni standard bi učinkoviteje izkoriščali, proizvodni stroški bi bili nižji. Čemu torej o tej zamisli v sindikatih in še kje ne bi globlje razmislili?

Modernizacija in boljši pogoji

Boris Rugelj

Tisoč tristo delavcev sevniške Jutranjke je zadovoljnih z letošnjimi poslovnimi rezultati, čeprav hkrati priznavajo, da bi lahko bilo nemara še bolje. Pa vendarle za nezadovoljstvo ni vzroka: kljub dokaj težavnemu začetku letošnjega poslovnega leta so uspeli uresničiti letošnje planske cilje, tako glede obsega proizvodnje kot glede dohodka. Morda, tako sta povedala Franc Kerš, direktor skupnih služb in Lado Močilnik, podpredsednik konferenc sindikata, bodo do konca leta zastavljene planske naloge celo presegle. To pa seveda ni majhen dosežek, saj si delavci v Jutranjki že vrsto let 20 do 25-odstotno presegevanje v preteklem letu doseženih gospodarskih rezultatov nalagajo kot delovno obveznost in jo tudi izpolnjujejo. Ob tem, da imajo v Sevniči kaj neustrezne delovne prostore, so takšne delovne naloge seveda dokaj težavne, posebej še, ker tudi prenekaterih stroj teče še od samega začetka te delovne organizacije pred petnajstimi leti.

Zavoljo takšnih delovnih pogojev ni nenavadno, da si delavci v Jutranjki vsa ta leta prizadevajo, da bi čimbolj modernizirali svoje delovne prostore in opre-

mo, prav tako pa tudi izboljšali ostale delovne pogoje, ki jih ponavadi omenjamo pod skupnim nazivom družbeni standard.

»Naša osnovna razvojna usmeritev v tem srednjeročnem obdobju je naslednja: radi bi dopolnili proizvodne zmogljivosti s stroji, ki nam še manjkajo ter nakupili modernejšo opremo — ne da bi s tem povečevali obseg proizvodnje,« nam je dejal Lado Močilnik. »Čeprav nam gre za zdaj dobro, se vendarle lahko že v naslednjih letih obrne na slabše, če se bomo uspavali nad doseženim. Drugi kolektivi nas s stalnimi izboljšami in povečanjem storilnosti preprečeno skušajo izrivati s trga in čeprav prodajamo pretežno na domačem trgu, je konkurenca dovolj huda. Brez enakovredne strojne opreme, dovolj kakovostnih surovin, prave ponudbe izdelkov, obdelave trga in seveda ustrezne cene lahko kaj kmalu iz uspešne delovne organizacije postanemo občinski problem.«

Da se jim to ne bi zgodilo, bodo v Jutranjki samo v naslednjih dveh letih vložili v razvoj podjetja okroglih 90 milijonov dinarjev, od katerih jih bodo skoraj dve tretjini zbrali sami.

Dovolj premaznih papirjev

Še pred 10 leti je naša grafična industrija zelo pogrešala premazane papirje, kajti papirničarji so lahko nudili tiskarnam poleg običajnih tiskarskih papirjev le tako imenovani naravni papir za umetniški tisk. Za vsa boljša in zahtevnejša tiskarska dela pa so morali uvežati premazane papirje. Ob raziskavi potreb domačega tržišča se je zato že leta 1959 na Vevčah porodila zamisel o izdelavi projekta za proizvodnjo premazanih papirjev oziroma za površinsko oplemenitenje papirja, ki so jo deset let kasneje tudi uresničili s postavitvijo posebnega obrata za premazovanje papirja. Vevčani so bili prvi, ki so v Jugoslaviji pričeli s tovrstno proizvodnjo, izdelane količine pa so v zadnjih 10 letih naraščale iz leta v leto. Tako so lansko leto izdelali več kot 15.000 ton premazanih papirjev, letos pa bodo proizvodnjo še povečali.

S postavitvijo petega papirnega stroja, predvsem pa s pričetkom izdelave premazanih papirjev v novem obratu, se vevčkim papirničarjem obeta, da bodo že v najkrajšem času proizvodnjo te vrste papirjev podvojili, če ne celo potrojili. Pričakujejo, da bo letošnja skupna proizvodnja premazanih papirjev v obratu Premaz in v TOZD Grafični papir presešla 25.000 ton. I.V.

Proizvodnja embalaže

Na Rakeku gredo h koncu dela pri izgradnji novega obrata za proizvodnjo fine komercialne embalaže iz valovitega kartona. Najprej so v TOZD Kartonaža proizvajali grobo embalažo iz plošč valovitega kartona. Po dogovoru med samoupravnimi organi TOZD Kartonaže Rakek in TOZD Valkarton Logatec ljubljanske Kartonažne tovarne o delitvi proizvodnega programa pa so se na Rakeku odločili, da bodo svojo proizvodnjo preusmerili v izdelovanje fine komercialne embalaže iz valovitega kartona. Sodobna tehnologija v novem obratu bo v veliki meri odpravila dosedanje ročno delo, precej se bo povečala produktivnost dela, predvsem pa je razveseljivo, da se bo bistveno povečal količinski obseg proizvodnje fine komercialne embalaže iz valovitega kartona; izdelka, ki je na domačem trgu zelo iskan.

Vrednost nove investicije Kartonažne tovarne, ki obsega 3.600 kvadratnih metrov pokritih površin za proizvodnjo in skladiščenje izdelkov, novo kotlarno za ogrevanje, skladišče vnetljivih tekočin ter ureditev kanalizacije in okolice tovarne, znaša 58 milijonov din. I.V.

Stanovanjska gradnja na celjskem območju

Malo zemljišč, visoke cene

Marijan Lipovšek

Prve ocene o delu novih skupščin samoupravnih interesnih stanovanjskih skupnosti, po uveljavitvi nove organiziranosti, so sicer spodbudne, vendar vseh prednosti po prvih sejah še ni mogoče ugotoviti. To so med drugim poudarili na območnem posvetovanju, ki ga je pripravila v Velenju Zveza stanovanjskih skupnosti Slovenije za širše celjsko območje.

Predstavniki samoupravnih interesnih stanovanjskih skupnosti iz 7 občin širšega celjskega območja, manjkali so le zastopniki Celja, so v razpravi povedali, da bodo potrebni izjemni napor, da bi bil uresničen srednjeročni program stanovanjske gradnje za obdobje 1976—1980. Največ težav je zaradi pomanjkanja komunalno opremljenih zemljišč za stanovanjsko gradnjo, svoje pa prav gotovo prispeva tudi nenehno naraščanje cen. Na najboljšem so, kot smo slišali, v Laškem, kjer računajo, da bodo zgradili okrog 15 do 20 % družbenih stanovanj več, kot so jih predvideli za obdobje 1976—1980, ko naj bi zgradili skupaj 316 družbenih stanovanj. Pa tudi v občinah Šentjur, Žalec in Šmarje pri Jelšah ter verjetno še v Slovenskih Konjicah bodo zgradili toliko stanovanj, kot so zapisali v srednjeročnem programu, morda še celo nekaj več. Največ težav pri uresničevanju srednjeročnega programa stanovanjske gradnje pa imajo, kot vse

káže, v občinah Velenje in Mozirje. V Šaleški dolini so zgradili v prvih dveh letih kar 489 stanovanj manj, kot je bilo predvideno, letos pa se bo primanjkljaj samo še povečal. V Mozirju pa računajo, da bodo načrt izpolnili le z 90 %.

Iz primera Laškega, kjer so obnovili okrog 1.000 starih stanovanj, skorajda ves star stanovanjski fond, in podobnih prizadevanj Velenja, seveda ob pomoči poslovnih bank, pa izhaja napotek, kakšna je lahko skrb za ohranitev obstoječega stanovanjskega fonda.

Ob tem, ko se razprava skorajda ni dotaknila priprav za izdelavo srednjeročnega plana stanovanjske gradnje za obdobje 1980—1985, pa smo na posvetovanju v Velenju slišali, da si usmerjena stanovanjska izgradnja na širšem celjskem območju le počasi utira pot. Vzrokov za to je več, preseči pa jih bo mogoče le s širšo družbenopolitično akcijo vseh, ki bi morali biti zainteresirani za večji razmah stanovanjske gradnje. Uspehi, ki so jih bili v tej zvezi dosegli v Laškem in še v nekaterih drugih občinah na širšem celjskem območju, so lahko drugim samo spodbuda. Strniti pa bo treba tudi sile, da bi čimprej dokončno organizirali strokovne službe samoupravnih interesnih skupnosti, saj njihova organiziranost, takšna, kakršna ponekod je, ne zagotavlja najbolj učinkovitega dela.

V DRUŽBOSLOVNI ZBIRKI so izšle knjige:

	Cena v din
Več avtorjev: INVENTIVNA DEJAVNOST V ZDRUŽENEM DELU	150.—
Radovan Vukadinović: EVROPSKA VARNOST IN SODELOVANJE	200.—
Dr. Ana Krajnc: IZOBRAŽEVANJE — NAŠA DRUŽBENA VREDNOTA	220.—
Mitja Gorjup: SAMOUPRAVNO NOVINARSTVO	140.—
Dr. B. Kavčič in V. Antončič: SAMOUPRAVNA UREJENOST IN GOSPODARSKA USPEŠNOST DELOVNIH ORGANIZACIJ	250.—
Dr. Cveta Mlakar: EKONOMSKI PROBLEMI NAŠE GRADITVE SOCIALIZMA	250.—

V DRUŽBOSLOVNI ZBIRKI BODO PREDVIDOMA IZŠLE:

- Dr. Pavao Brajša: SPLOŠNA PSIHODINAMIKA SAMOUPRAVNEGA VEDENJA (v tisku)
- Dr. Vladimir Struk: FROMMOVA HUMANISTIČNA VIZIJA (v tisku)
- Dr. Lojze Sočan: POT V GOSPODARSKO RAZVITOST SLOVENIJE (v tisku)
- Dr. Mirko Bunc: SODOBNI MARKETING IN ZDRUŽENO DELO (v tisku)
- Lenart Šetinc: TEMELJI SAMOUPRAVNEGA SISTEMA INFORMIRANJA (v tisku)
- Dr. B. Kavčič in I. Svetlik: POGlavJA IZ SOCIOLOGIJE DELA
- Dr. Ana Krajnc: METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH
- Dr. Adolf Bibič: INTERESI, POLITIKA, POLITIČNA ZNANOST
- Paolo Alatri: ZGODOVINSKI ORIS SODOBNE POLITIČNE MISLI.

O izidu knjig vas bomo obveščali v tedniku Delavska enotnost!

Izdane knjige pa lahko naročite s priloženo naročilnico na naslov TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

izreži in pošlji

NAROČILNICA

Pri TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo:

- izvodov knjige INVENTIVNA DEJAVNOST V ZDRUŽENEM DELU,
- izvodov knjige EVROPSKA VARNOST IN SODELOVANJE,
- izvodov knjige IZOBRAŽEVANJE — NAŠA DRUŽBENA VREDNOTA,
- izvodov knjige SAMOUPRAVNO NOVINARSTVO,
- izvodov knjige SAMOUPRAVNA UREJENOST IN GOSPODARSKA USPEŠNOST DELOVNIH ORGANIZACIJ in
- izvodov knjige EKONOMSKI PROBLEMI NAŠE GRADITVE SOCIALIZMA.

Naročene knjige nam pošljite na naslov:

(ulica, poštna številka, kraj)

Naročeno, dne, kraj:

Račun bomo plačali v 15 dneh po prejemu knjig.

Zig

(čitljiv podpis naročnika)

Smo sindikati morda pričakovali preveč?

Po simpoziju o samoupravljanju v gledališču v okviru Borštnikovega srečanja '78

Ančka Korže-Strajnar

Dober teden po simpoziju — ta je bil v okviru Borštnikovega srečanja 1978 v ponedeljek, 23. oktobra, v prostorih doma družbenopolitičnih organizacij v Mariboru — je gotovo čas, da razmišljamo o uspehu ali neuspehu tega srečanja gledališnikov in sindikalnih ter drugih družbenopolitičnih delavcev Slovenije. Simpozij je odprl predsednik glavnega odbora BS akademik Bratko Kreft, uvodni referat pa je pripravil Mitja Rotovnik, član IO predsedstva RK SZDL Slovenije.

Namen simpozija je bil osvetliti nekatera pomembna in še nerešena vprašanja samoupravljanja v gledališču, saj je gledališče dejavnost posebnega družbenega pomena in je treba najti pot za opredeljevanje vloge gledališke dejavnosti v naši družbi na kakovostno višji stopnji.

V svojem referatu je Mitja Rotovnik govoril med drugim o vlogi sveta gledališča oziroma o vlogi delegatov družbene skupnosti v teh organih, o osnovni

programski usmerjenosti gledališč ter o svobodni menjavi dela in sredstev in s tem v zvezi o celovitem planiranju. Načel je vprašanja o sodelovanju med gledališči, radiom in televizijo ter filmom ter o uveljavljanju doslej največkrat neučinkovitega samoupravnega dogovarjanja med temi subjekti, govoril pa je tudi o kočljivih problemih odnosov med ustvarjalci gledališke umetnosti in temi subjekti, zlasti kadar gre za posebne projekte in občasna angažiranja v posameznih kulturnih hišah.

Podrobneje je govoril o vlogi programskih svetov gledališč, o njihovem delovnem področju, o vlogi dramaturgov, režiserjev, gledaliških igralcev in drugih umetniških delavcev v procesu ustvarjanja, skratka o celoviti opredelitvi tako imenovanega procesa gledališke proizvodnje, zasnovane na samoupravljanju. Osvetlil je vprašanja, ki se porajajo ob novem gledališkem zakonu, o tem ali reelekija igralskega kadra ali ne (ta polemika

je vroča tudi na Hrvaškem!), o uresničevanju enotnega gledališkega prostora in vlogi družbenega dogovarjanja, o začasnih in trajnih delovnih skupnostih svobodnih gledaliških umetnikov kot sestavnem delu gledališkega življenja v Sloveniji. Pa tudi o ustanavljanju temeljnih skupnosti za gledališko dejavnost in o enotah kulturnih skupnosti ob gledališčih ter o njihovi vlogi pri podružabljanju svobodne menjave dela je spregovoril.

Za njim je o nekaterih praktičnih problemih gledaliških ustvarjalcev in gledaliških hiš, predvsem tistih, ki zadevajo samoupravne odnose v gledališču, o merilih za vrednotenje dela in delitev sredstev za osebne dohodke, o preangažiranju na eni in neangažiranju gledaliških ustvarjalcev na drugi strani in še o mnogih drugih problemih, ki tiščijo zlasti manjša gledališča govoril Sergej Pelhan, podpredsednik republiškega odbora sindikata delavcev v kulturi in direktor Primorskega dramskega

gledališča Nova Gorica.

V razpravi so sodelovali tudi nekateri drugi vodilni delavci slovenskih gledališč in gledaliških organizacij, med njimi Sergej Vošnjak, Igor Lampret, Sandi Krošl, Polde Bibič in nekateri drugi.

Smo se resnično pogovarjali o tem, kako razrešiti probleme, ki jih v gledališčih na tem področju ni malo in so bila načeta v uvodnih razpravah in ali smo se sploh hoteli pogovarjati o samoupravljanju kot sistemu dela v gledališčih? Sprašujem se zaradi tega, ker se mi zdi, da smo vseskozi nizali že bolj ali manj znane probleme, ne da bi pri tem ponudili kakršnekoli rešitve. Razprava se je sukala v smeri, ko smo hote ali nehote razmišljali bolj o tem, da samoupravljanje, takšno kot je, ni vedno primerno za gledališča, da ni spodbudno za doseganje vrhunskih dosežkov in še marsikaj. Hote ali nehote so se razpletale misli, da bi bilo najprej treba nekaj ukreniti za izboljšanje sedanjega materialnega in prostor-

skega položaja gledališč in naj »družba« razmišlja, kako se izvleči iz zagate, v kateri smo se znašli. Le malo pa smo se pogovarjali o tem, kako je mogoče zgraditi samoupravno podlago za odnose v gledališčih in med tistimi subjekti, ki so z gledališči usodno povezani. Pokazalo se je, da še nismo pripravljeni na to, da bi sami razmišljali o najustrežnejših samoupravnih rešitvah v gledališčih, da pričakujemo večino rešitev od zunaj, čeprav bi marsikaj lahko že zdaj rešili doma. Za zdaj gledališniki največ upov polagajo v rešitve, ki naj bi jih prinesel novi gledališki zakon. Kaj pa če takih rešitev »od zunaj« ne bo?

Morda bi bilo dobro voditi razpravo na tej podlagi naprej med gledališkimi ustvarjalci — kot nosilci samoupravljanja v gledališčih. Tu, na simpoziju, jih namreč skoraj ni bilo in še tisti, ki so prišli, se niso oglašali o svojih problemih, vsaj ne v času, ki je bil na voljo za uradno razpravo. Kasneje, v predverju, je bilo sli-

šati marsikatero pikro na račun simpozija: da je bil direktorski, da delavci gledališč niso bili v večjem številu povabljeni na to srečanje ali pa so jim celo rekli, da jim to nič mar.

Čeprav je simpozij v razmišljanjih pomenil korak naprej, menim, da k razrešitvi najbolj perečih vprašanj samoupravnih odnosov kot sistema dela in ustvarjanja v gledališki dejavnosti ni prispeval veliko pomembnega. Predlaganega je bilo veliko, sprejetega pa malo ali nič, čeprav bi taka simpozijska oblika razgovorov med gledališkimi delavci morala biti najprimernejše mesto za dialog in izmenjavo izkušenj tudi o vseh problemih samoupravljanja, ki se v gledališčih tako težko uveljavlja. To smo od simpozija v sindikatih tudi pričakovali. Smo morda pričakovali preveč?

Slikar Janez Janežič iz Luke Koper

Uspehi luškega slikarja

Tekst in foto: Zoran Vlajić

Delavec koprške luke Janez Janežič se s svojimi slikami in kipi predstavlja širši javnosti. Na 13. mednarodnem srečanju Ex tempore v Piranu je med 68 izbranimi deli razstavljena tudi njegova slika »Koper«. Dve sliki in kip luškega delavca razstavlja Janežič te dni v Mariboru na razstavi »Delo v likovni umetnosti«, ki je bila odprta v počastitev 9. kongresa ZSS.

Kulturna dejavnost v Luki Koper je zelo raznovrstna. Med recitatorji, pevci, fotoamaterji in zabavno-glasbenimi ansambli je tudi zelo močno zastopano amatersko slikarstvo. Sicer pa je amaterskih slikarjev na obali kar 45, le osem med njimi pa jih nastopa organizirano.

Tridesetletni Janez Janežič je zaposlen v obratu za vzdrževalna dela kot poklicni zidar. S slikarstvom se ukvarja že deset let. Je član Združenja likovnih skupin Slovenije, izolskega prosvetnega društva, ker pa se ukvarja tudi s kiparstvom, je tudi član izolske kiparske sekcije.

Razstavljal sem na številnih skupinskih razstavah, pravi Janez, v Pridvoru, Izoli, Radencih, Ljubljani, Kopru, Domžalah, Kranju, Portorožu, Ankaranu in še kje. Največ mojih del je bilo razstavljenih v delovnih organizacijah. Dve samostojni razstavi sem imel v mali galeriji v Piranu, v hotelu Adria v Ankaranu in v Senožečah. Sodeloval sem na 3. reviji likovnih skupin Slovenije leta 1977, na ex tempore v Piranu, v Italiji in v slikarski koloniji v Selščih pri Vidmu ob Ščavnici. Skratka, sodelujem pri vseh prireditvah, ki jih organizira Združenje likovnih skupin Slovenije.

Tridesetletni Janez Janežič, zidar v Luki Koper, je nadarjen slikar in kipar

Prav v zadnjih dveh mesecih se je Janez zelo uveljavil: sodeloval je na ex tempore v Piranu, razstavljal v hotelu Adria v Ankaranu, njegova dela pa so izbrali tudi za razstavo v mariborskem razstavnem salonu Rotovž — v počastitev 9. kongresa ZSS.

Na 13. mednarodnem slikarskem srečanju ex tempore v Piranu je sodelovalo 125 slikarjev iz Slovenije, Hrvaške, Italije in Avstrije. Predložili so skupno 148 slik, izmed katerih jih je žirija 68 izbrala za razstavo. Janezova slika »Koper« je prišla v ožji izbor in bila razstavljena v piranski galeriji.

Vest, da so za razstavo poklicnih in ljubiteljskih slikarjev v počastitev 9. kongresa ZSS izbrali tudi njegov kip luškega delavca in še dve njegovi sliki, je Janežiča zelo razveselila.

Seveda me ti uspehi veselijo. Pa tudi obvezujejo, da kot slikar-amater po možnosti čimbolj napredujem. To pomeni trdo delo in nenehno izpopolnjevanje. Tudi ob tej priložnosti pa se

želim zahvaliti svoji delovni organizaciji za pomoč, ki mi jo nudi v času mojih razstav.

In kaj pravi Janez na kritiko svojih del?

— Drugi naj govore o mojih slikah. Jaz slikam predvsem pokrajine, tihožitja in figuraliko, po malem tudi kiparim. Preseneča pa me, kako veliko ljudi se zanima za slikarstvo. Denimo v Senožečah, ki so razmeroma majhen kraj.

Janez ne prodaja svojih slik.

— Ne slikam zavoljo materialnih nagibov. Nikoli nisem niti pomislil, da bi si tako služil denar. Svoja dela hranim doma, v veliko zadovoljstvo pa mi je, kadar jih lahko razstavim, da moje slike vidi čim več ljudi.

Pa vendar ima Janez tudi kakšno željo.

— Želim si, da bi svoja dela lahko čim večkrat razstavljal v delovnih organizacijah, šolah in bolnišnicah. Pripravljen sem priti povsod tja, kamor me povabijo.

Pogovor s Pavlo Černigoj in Nado Busar iz Lisce

Stik z ljudmi je najdragocenejši

Draguša Lilija

V Ravnah na Koroškem je bilo pred 9. kongresom ZSS srečanje organizatorjev kulture, na katero nas je povabila Zveza sindikatov Slovenije, gostitelji pa so bili kulturniki iz Železarne Ravne in občinska ZKO.

Tam sem se srečala z dvema tovarišicama, s Pavlo Černigoj in z Nado Busar, ki delata v komisiji za kulturo v delovni organizaciji LISCA v Sevnici. Iz nujne pripovedi je nastal tale zapis.

V OZD Konfekcija LISCA Sevnica so pričeli organizatorji kulture, ki delujejo v skupni kulturni komisiji, z načrtnim delom. Da bi pri delovnih ljudeh povečali zanimanje za kulturo, so letos pripravili že več zanimivih kulturnih prireditev, ki so bile presenetljivo dobro obiskane. Organizirali so tri gostovanja in sicer Odra mladih iz Sevnice z igro »Zlata mladina«, dramske skupine iz Senovega z igro »Razvalina življenja« in znanega igralca Daretu Ulage z monodramo »Nekoč in danes«. Ob teh prireditvah so ugotovili, da je med delovnimi ljudmi zares precejšnje zanimanje za kulturne prireditve. Seveda največ k temu prispeva neposreden stik organizatorjev kulture z delavci. Zato je pomembno, sta poudarili tovarišici iz LISCE, koliko se organizatorji kulture zavedajo pomembnosti tega neposrednega stika.

Pripravili pa so tudi prireditve, pri katerih delovni ljudje LISCE niso sodelovali le kot gledalci ali poslušalci, temveč tudi kot soustvarjalci programov. Priredili so razstavo ročnih del in likovnih del delavcev LISCE, ki je presešla pričakovanja. Od letošnjega februarja tudi zelo uspešno de-

luje mešani pevski zbor LISCE, ki je imel že nekaj gostovanj. Ob prireditvah, kot so 8. marec in športno srečanje članov kolektiva na Lisci, so celotno prireditve popestrili tudi s kratkim kulturnim programom. Prav tako so kratek kulturni program pripravili ob srečanju vojaških starešin iz Makedonije.

Seveda imajo tudi mnogo načrtov. Pripravljajo prireditev Pokaži kaj znaš. Na njej bodo prvič sodelovale tudi delavke iz drugih republik in upajo, da jih bodo uspeli pritegniti h kulturnemu delu, ki ne bo le občasno. Dramska skupina bo do konca tega leta naštudirala satirični kabaret Zerad inventure zaprto. Dogovarjajo se tudi z zvezo afriških študentov iz Ljubljane, ki naj bi gostovala pri njih s svojo folkloro.

Ob vseh letošnjih prireditvah smo lahko res zadovoljni, sta dejali tovarišici iz LISCE. Uspehi tega leta predstavljajo temelj, na katerem bodo gradili svoje bodoče delo, predvsem pa želijo poskrbeti za večjo pestrost pri-

reditve. Ustanoviti nameravajo več sekcij, ki jih bodo vodili bodisi organizatorji kulture bodisi tisti, ki jih tovrstno delo veseli.

Ob koncu našega razgovora me je zanimalo, kako tovarišici ocenjujeta srečanja, kakršno je bilo na Ravnah in oba letošnja seminarja v Kranju. Dejali sta, da so trije organizatorji kulture iz LISCE na letošnjem seminarju zares izpopolnili svoje znanje z neposredno delo med ljudmi. Gotovo pa je, da bi morale vse osnovne organizacije sindikatov posvečati več pozornosti kulturi, da pa bi bilo prav, ko bi na seminarjih za sindikalne aktiviste vnašali v programe tudi problematiko kulturnega delovanja. TOZD. Vemo, sta dejali, da se osnovne organizacije s tem področjem premalo ukvarjajo, da bi vsaka morala imeti svojega organizatorja kulture!

DE SPOROČA

Cenjene kupce iz Ljubljane prosimo, da vse edicije Delavske enotnosti (tednik Delavska enotnost, priloge DE, brošure knjižnice SINDIKATI, kakor tudi publikacije ZKOS — glasbene, filmske, revija Lutka, zbirka Umetnost in kultura, zbirka Dramska knjižnica, priročniki) v vrednosti do 400 din kupujejo (z gotovino ali naročilnico) v naši trgovini v Tavčarjevi ulici 5. Če gre za nakup, ki presega 400 din pa pošiljajte naročilnico na naslov TOZD DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4.

HVALA ZA RAZUMEVANJE!

Od besed do dejanj je predolga pot!

Andrej Ulaga

Deveti kongres Zveze sindikatov Slovenije je potrdil, da na področju telesne kulture zaostajamo za drugimi družbenimi dejavnostmi, kar seveda ni niti najmanj spodbudno. Še posebej, če k temu dodamo, da v minulih štirih letih nismo uresničili sklepov osmega kongresa, pa čeprav le-ti niso predstavljali kdove kako zahtevne in nepremostljive ovire. Preprosto povedano, premalo smo delali, zato smo tudi malo opravili. Vedno smo dajali prednost drugim, »pomembnejšim« nalogam, vedno smo se tolažili, češ, saj navsezadnje »rekreacija« ni najbolj pomembna, zato lahko z njo še malo počakamo. Pri tem smo hote ali ne hote pozabljali, da je skrb za organizirano preživljanje prostega časa zaposlenih in njihovih družin vendarle tudi pomembna, še posebno v naši socialistični družbi, v kateri tako pogosto poudarjamo nenehno skrb za delovnega človeka, njegovo razpoloženje, zdravje, delovne sposobnosti itd. Ni kaj, pozabljali smo, odlašali in čakali, zato smo po devetem kongresu na področju telesne kulture približno tam, kjer smo bili po osmem v Celju.

Na to so opozorili tudi tisti maloštevilni razpravljavci, ki so se v Mariboru dotaknili področja telesne kulture. Mimogrede povedano: v komisiji za izobraževanje, znanost, kulturo in telesno kulturo je razpravljalo kar 44 delegatov in gostov, od tega le dva na temo »športna rekreacija zaposlenih«. Tudi to je zgovorno! Ob vsem velja poudariti, da so delavci na kongresu v Mariboru terjali več skrbi sindikatov za hitrejši razvoj na telesnokulturnem področju. Opozorili so na hude vrzeli na področju izobraževanja organizatorjev rekreacije in se zavzeli za to, da bi vsi kolektivi z več kot tisoč delavci zaposlili poklicnega organizatorja aktivnega oddiha. V bistvu nič novega, gre za star sklep, ki pa ga mnogi niso vzeli resno. Očitno pozabljamo, da so strokovnjaki oziroma »kadri«, kot radi govorimo, temelj slehernega

Vsi »za« v Mariboru. Da bi bili tako enomi tudi pozneje, pri delu! (Foto: A. Ul.)

napredka, da se investicije v znanje ljudi, v dobre organizatorje še kako dobro obrestuje.

V osamljeni razpravi o naši najbolj množični in priljubljeni telesnokulturni dejavnosti v Sloveniji, to je o planinstvu, smo slišali, da zelo slabo uresničujemo družbeni dogovor, ki so ga s Planinsko zvezo Slovenije podpisali sindikati. Ti naj bi namreč v delovnih kolektivih spodbudili akcijo za učinkovitejšo materialno pomoč pri vzdrževanju planinskih postojank, najmočnejše delovne organizacije pa naj bi prevzele patronat nad posameznimi postojankami. Dejstvo je namreč, da je odnos družbe do sto in več tisoč slovenskih planincev še vedno nekoliko mačehovski, kar še posebej čutimo pri vzdrževanju in obnavljanju že tako pretesnih visokogorskih domov in zavetišč. Na drugi strani pa spet vlada zlasti med delavci izredno veliko zanimanje za rekreacijo v gorskem svetu, zato za to dejavnost ne bi bilo tako zelo težko najti nujno potrebne sredstev, če bi se le potrudili. Tudi sindikati! V času do

devetega kongresa je prevzelo patronat nad planinskimi postojankami le 15 delovnih organizacij. Malo, zelo malo! Smo res tako zelo revni? Imamo res tako zelo malo posluha, kaj potrebuje naš delovni človek, kaj je smotrno podpirati in kaj ne?

Tudi glede letovanj so bili delegati na mariborskem kongresu dokaj enotnega mnenja. Ugotovili so, da je med zaposlenimi vse več zanimanja za oddih v delavskih počitniških domovih, da pa možnosti za letovanje v teh počitniških domovih močno zaostajajo za povpraševanjem. Naključje? Sploh ne, gre izključno za rezultat dolgoletnega zapostavljanja tovrstnih potreb delovnih ljudi in naše izredno slabe organiziranosti na tem področju. Delovni kolektivi namreč v večini primerov še vedno izolirano skrbijo za letovanje delavcev, namesto da bi se povezali v samoupravne interesne skupnosti in se složno zavzemali za večje počitniške kapacitete, kar z drugimi besedami pomeni, da bi skupne probleme reševali skupno. K temu velja dodati, da so delegati

v Mariboru znova obsodili mačehovski odnos obalnih občin do »delavskega turizma«. Problem je v tem, da mnogi naši kolektivi preprosto ne morejo priti do skromne parcele v bližini naše dolge jadranske obale. Zato so delegati tudi predlagali, da bi o vsem tem spregovorili na bližnjem zveznem sindikalnem kongresu. Vsekakor utemeljen predlog!

O dolgi vrsti problemov s področja oddiha in rekreacije delavcev in njihovih družin, ki so prav tako če ne še bolj pomembni od omenjenih, pa na kongresu v Mariboru ni bilo nič povedanega. Sicer pa to niti ni tako zelo pomembno, bistveno je, da so temeljna vprašanja s tega področja v glavnem razčiščena, da smo večino najvažnejših nalog že zdavnaj jasno opredelili. Sklepev torej ni malo. »Zato nimamo več kaj govoriti, temveč pojdemo na delo!« kot je po končanem kongresu v Mariboru poudaril predsednik slovenskih sindikatov Vinko Hafner.

VII. srečanje športnikov luk

Koprčanom lovorike

Sedmo srečanje delavcev luk in pristanišč Jugoslavije je bilo od 20. do 22. oktobra letos v Zadru. Zbralo se je 860 udeležencev, predstavnikov 18 luk in pristanišč. Tekmovali so v desetih športnih in v petih delovnih disciplinah.

Zadar je mesto slovite preteklosti, saj je bil v bizantinskih časih središče Dalmacije, danes pa pomeni kulturno, gospodarsko, zdravstveno in politično središče severne Dalmacije. Letos proslavlja to mesto 25-letnico ustanovitve Luke Zadar. Kot gostitelj VII. srečanja delavcev luk in pristanišč Jugoslavije je storilo mesto vse, da bi se udeleženci čim bolj prijetno počutili ter dosegli kar najboljše rezultate tako v športnih kot tudi v delovnih disciplinah.

Iz koprške luke je na tem srečanju sodelovalo 90 tekmovalcev. V delovnih disciplinah je Luka Koper zasedla prvo mesto, v skupni uvrstitvi pa so njeni tekmovalci zasedli drugo mesto — za tekmovalci Luke Reka.

Prvo mesto so osvojili Koprčani v treh športnih in v dveh delovnih disciplinah. Bili so prvi v kegljanju, v odbojki in v pikado (ženske). V delovnih disciplinah pa so dosegli prvo mesto v rokovanju z vilicjarjem in v strojepisju. Nedvomno je to velik uspeh delavcev Luke Koper, ki so le za

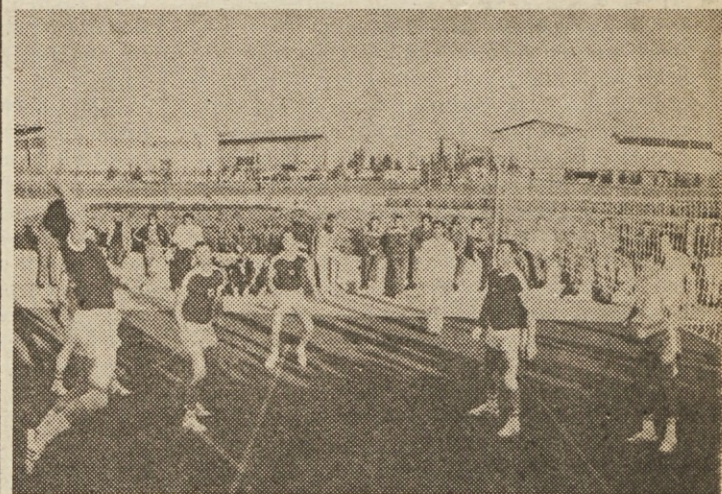
štiri točke zaostali za zmagovalcem — Luko Rijeka.

Ob koncu tekmovanja so udeleženci VII. srečanja delavcev luk in pristanišč Jugoslavije poslali pozdravno brzojavko tovarišu Titu.

Rezultati: delovne discipline preizkus znanja: 1. Novi Sad, 4. Koper; delovna štafeta: 1. Reka, 2. Koper; delo s traktorjem: 1. Koper; daktilografija: 1. Koper. Športne discipline: rokomet 1. Zadar, 3. Koper; odbojka: 1. Koper; streljanje (ženske): 1. Reka, 4. Koper; streljanje (moški): 1. Sremska Mitrovica, 2. Koper; kegljanje: 1. Koper; balinanje: 1. Reka, 3. Koper; vlečenje vrvi: 1. Reka, 2. Koper; pikado (ženske): 1. Koper; nogomet: 1. Beograd, 6. Koper; šah: 1. Reka, 6. Koper.

Končna uvrstitev ekip: delovne discipline: 1. Koper. Skupna uvrstitev delovnih in športnih disciplin: 1. Reka — 146 točk, 2. Koper — 142, 3. Plöče — 105, 4. Beograd — 99, 5. Zadar — 93, 6. Novi Sad — 80, 7. Split — 79, 8. Sremska Mitrovica — 64 itd.

Zoran Vlajki

Koprčani v akciji — in ob koncu tekmovanja tudi prvi v odbojki!

Obveščanje, propaganda in založniška dejavnost — pomembne naloge pri organizaciji rekreacije (VII.)

Za hitrejši razvoj športne rekreacije

Herman Berčič

Športno-rekreativno dejavnost delovnih ljudi in občanov propagirajo pri nas radio, časopisi, oziroma periodični tisk in druga sredstva množičnega informiranja, v zadnjem času pa se v to dejavnost vse bolj vključuje tudi televizija. Dokazano je, da so v propagandnem smislu ta sredstva tudi najbolj učinkovita, vendar pa njihova vsebina ne odseva najboljše potreb delovnih ljudi. Vzrok za to je, da so omenjena sredstva v največji meri usmerjena k bolj atraktivnemu vrhunskemu športu, manj pa k področju športne rekreacije.

Res je, da je v mnogih delovnih okoljih ost kritike naperjena predvsem v sredstva javnega informiranja, vendar pa moramo stanje tiči v neustrezni dejavnosti različnih organov na različnih ravneh, prav tako pa tudi telesnokulturnih organizacij, klubov in društev ter drugih dejavnikov, ki so preveč zapostavili sicer zelo

pomembno informativno in propagandno dejavnost. Zato morajo posamezni strokovnjaki, pedagogi in drugi delavci na področju športne rekreacije posvetiti tem problemom več pozornosti kot doslej.

Organizacijsko in vsebinsko dobro oblikovana propaganda mora skupno z informatiko in založništvom postati pomembna in trajna naloga vseh odločujočih dejavnikov ter ne le stihijsko delovanje posameznikov, pri čemer morajo biti akcije kar najbolj usklajene med posameznimi nosilci športno-rekreativne dejavnosti, družbenopolitičnimi dejavniki in sredstvi javnega obveščanja. Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi založniški dejavnosti, saj je znano, da le-ta v veliki meri omogoča hitrejši razvoj posameznih strokovnih in drugih dejavnikov na področju športne rekreacije v OZD. Število informacij in novih spoznanj tudi na tem področju naglo narašča po zaslugi medz-

nanstvenega obravnavanja problemov, zato ostaja posameznik, ki ne sledi razvojnemu toku, na robu dogajanja.

Na sedanji stopnji razvoja se ne moremo pohvaliti z zelo bogato bero strokovne literature, čeprav je nekaj kvalitetnih domačih del in prevodov; zato bomo morali več materialnih sredstev in kadrovskih sil usmeriti v organizacijo redne založniške dejavnosti na področju telesne kulture oziroma športne rekreacije. Ena možnih kadrovskih rešitev se morda kaže tudi v medznanstvenem študiju s področja novinarstva in telesne kulture ter redni zaposlitvi tovrstnih strokovnjakov oziroma strokovnjakov s področja telesne kulture nasploh. Kar zadeva materialna in finančna sredstva, pa bo očitno potrebno izdelati sistem financiranja ter vanj vključiti banke, OZD in njihove ekonomsko-propagandne akcije ter neposredne porabnike.

Naloge propagande, informatike in založništva na področju športne rekreacije ter nekateri predlogi in smernice za razvoj v prihodnje

Glede na vedno večji pomen športno-rekreativne dejavnosti v OZD in delovnih skupnostih je potrebno tudi na področju informiranja, propagande in založništva vključiti vse razpoložljive kadrovske, materialne, finančne in druge dejavnike; da bi izboljšali razmere in zajeli čimveč delavcev v redno športno-rekreativno dejavnost.

Med posameznimi nalogami in predlogi naj navedem predvsem naslednje:

— zagotoviti moramo popolno in pravočasno informiranje delovnih ljudi o športno-rekreativni dejavnosti v OZD in vplivati na hitrejši razvoj samoupravnih odnosov tudi na tem področju;

— spodbuditi moramo sa-

moupravno organiziranje in dogovarjanje potencialnih sodelavcev v propagandi, informiranju in založniške dejavnosti na področju športne rekreacije;

— na različnih ravneh bi bilo potrebno spodbuditi delovanje institucij za informiranje oziroma informacijskih centrov ter v ustrezen sistem povezati tako nosilce kot tudi izvajalce navedene dejavnosti;

— v posameznih OZD in v strokovnih službah za športno rekreacijo moramo ustanoviti načrtno informativno in propagandno dejavnost ter izdelati ustrezen informacijski sistem. Programe naj bi zasnovali za srednjeročno in dolgoročno obdobje z ustreznim sistemom financiranja in predvidenimi kadrovskimi rešitvami;

— razviti moramo medznanstveni (medfakultetni) študij na fakultetah za sociologijo, politologijo in novinarstvo oziroma na sorodnih fakultetah ter fakulte-

tah za telesno kulturo;

— navedene propagandne in informativne institucije ter centre moramo kadrovske in materialno obogatiti in podpreti te zaposliti poklicne strokovnjake za delovanje na tem področju

— strokovnjaki s področja telesne kulture, pedagogi, andragogi, zdravniki in drugi delavci naj bi s svojim delovanjem vplivali na sredstva javnega obveščanja (tisk, radio, TV itd.), da t v svojih propagandnih, informacijskih in založniških programih namenili več pozornosti tuč športno-rekreativni dejavnosti delovnih ljudi in občanov;

— in slednjic, teoretično izoblikovane modele oziroma projekte propagande, informatike in založniške dejavnosti naj bi praktično preverjali, dopolnjevali in nenehno bogatili sredstva te metode navedene dejavnosti, ki so skladni s smotri naše samoupravne socialistične skupnosti (KONEC)

Primorski Slovenci pod fašizmom (1918 do 1941)

(II.)

Močnejši od groženj in terorja

Milica Kacin — Wohinz

Ta mogočna organizacija je dajala gospodarsko podlago narodnopolitičnemu gibanju, ki si je do leta 1928 legalno prizadevalo za ohranitev slovenskega značaja dežele. S tega stališča so bile združne zveze prav tako kot politične in kulturne organizacije do leta 1930 razpuščene ali pa vključene v fašistične zadružne organizacije. Enako usodo so doživele delavske zadruge v Trstu, ki so vključevale italijanske in slovenske delavce in so bile v rokah socialistične stranke.

Razen v zadružnih posojilnicah in hranilnicah so imeli Slovenci vloženi kapital še v Jadranski banki v Trstu, v podružnicah ljubljanske kreditne banke v Trstu in Gorici ter v podružnici praške Živnostenske banke v Trstu, v katerih so bili soudeleženi tudi v upravi. Izelitev slovenskega kapitala hitro po vojni in likvidacija teh ustanov je neposredno prizadela slovensko skupnost. Dodatno gospodarsko škodo je le-ta utrpela tudi zaradi požigov, razdejanih in zasedb narodnih domov in drugih sedežev organizacij. Le za nekatere parcele s porušenim domom je oblast izplačala skrajno nizko odkupnino.

Obenem s propadanjem kmetijskega gospodarstva so upadale tudi druge dejavnosti: obrtniška, gostilničarska, drobna trgovska itd. Poleg gospodarske krize je na to dejavnost vplivalo še dejstvo, da so fašistične oblasti izdajale obrtna dovoljenja pod pogojem, da se lastnik in njegova družina vpiše v fašistične organizacije.

Z uničenjem zadružnih organizacij, bačnih zavodov, obrtniške dejavnosti in drugih gospodarskih postojank je fašistična oblast že v prvem desetletju po vojni praktično uničila gospodarsko podlago slovenske narodne skupnosti in jo izročila italijanskemu finančnemu kapitalu.

Kriza v deželnem gospodarstvu, ki se v prejšnje strukture ni moglo vrniti, v italijanski sistem pa se je vključevalo z velikimi težavami, je povzročila družbeno krizo, ki se je kazala v proletariatu kmeta, brezposelnosti in izseljevanju.

Brezposelnost je nihala v skladu z rastjo in padci v proizvodnji. Italijanski zgodovinarji navajajo za leto 1932, ko je gospodarska kriza dosegla vrh, samo za tržaško pokrajino 14.902 brezposelna v industriji, 3.963 v pomorstvu in 995 v kmetijstvu. Leta 1933 je bilo samo v Trstu 30.000 oseb brez dela. Pozneje, ko je država začela uvajati sanacijske ukrepe, se je to število zmanjšalo, leta 1935 na blizu 20.000, leta 1938 pa na 12.000 brezposelnih. To upadanje v letih pred drugo vojno pa ni bilo toliko posledica stabilizacije gospodarstva kot predvsem posledica vojnega gospodarstva pa tudi izseljevanja.

Izseljevanje Primorcev, zlasti Slovencev in Hrvatov, je značilno za vse obdobje med vojnami. Medtem ko je bilo preseljevanje pred prvo vojno usmerjeno s podeželja v bližnja mesta, se je med dvema vojnami preusmerilo v inozemstvo. Primorska mesta zavoljo gospodarskega propadanja niso mogla več zaposlovati obubožanega deželana, saj se je celo delavstvo iz industrijskih krajev izseljevalo drugam. Izseljevanje pa ni bilo samo gospodarske narave, temveč je bilo tudi posledica narodnih in političnih pritiskov.

Kmalu po vojni so se izselili zlasti ljudje, ki so prišli na Primorsko kot uradniki, železničarji in učitelji. Izobražence slovenske ali hrvaške narodnosti je italijanska oblast načrtno izganjala prek meje v Jugoslavijo, češ da so nevarni italijanskim interesom. Mnogi pa so odhajali prostovoljno, v strahu pred negotovo gospodarsko in politično bodočnostjo, ali pa se niso vrnili iz medvojnega begunstva.

Izseljevanje Slovencev in Hrvatov je doseglo vrh med splošno gospodarsko krizo in ob sočasni zaostritvi fašističnega totalitarnega režima, to je po letu 1926. Tedaj so odhajali politični in kulturni delavci, odpuščeni učitelji in uradniki, brezposelni delavci, s podeželja pa kmetje, ki jim je šlo posestvo na boben, sinovi bajtarjev in malih pa tudi srednjih kmetov, ki jih zemlja ni mogla prehraniti, možnosti zaposlitve pa ni bilo. Značilno je bilo odhajanje kmečkih deklet v notranjost Italije ali v tujino, zlasti v Egipt, kjer so se zaposlovale kot služkinje. Upoštevati pa je treba še tisto mladino, ki se je šolala v Jugoslaviji in je tu ostala, ker v Juljski krajini ni imela možnosti da bi opravljala svoj poklic. Poseben val izseljencev sodi v leto 1935, ko so v Jugoslavijo bežali možje in fantje, da so se izognili mobilizaciji za vojno v Etiopiji.

Izseljevanje je bilo glavni razlog za izredno nizek naravni prirastek prebivalstva tako na kmečkem podeželju kot v mestih. Količnik rodnosti se je do leta 1927 znižal v tržaški provinci od 4,4 na 1,6, v goriški od 11,5 na 4,5 v istrski pa od 14,4 na 7,5.

Pred drugo svetovno vojno je bilo samo v Jugoslaviji naštetih približno 70.000 Slovencev in Hrvatov iz Juljske krajine, blizu 30.000 jih je bilo v Južni Ameriki, od tega 20.000 v Argentini, več kot 5.000 pa v različnih evropskih državah.

Nemajhno zaslugo za izseljevanje v prekomorske dežele so imele italijanske plovne družbe v

Trstu, ki so prek agentov propagirale izselitev, da bi povečale lasten promet in profit. Sicer pa je izseljevanje podpirala fašistična oblast, saj je odhod političnih in kulturnih delavcev ter druge inteligence pomenil obglavljenje odpora proti raznoroditvi, izselitev kmečkemu prebivalstvu pa je bila tudi v načrtu, da bi na izpraznjeno zemljo prišli italijanski koloni. Le skopost kraške zemlje in pozneje narodnoosvobodilna vojna sta preprečila razvoj v tej smeri. Iz notranjosti Italije pa so se doseljevali predvsem funkcionarji, fašistični miličniki, oficirji, učitelji, zdravniki, uradniki itd., ki jih je pošiljala vlada, pa tudi mnogi avanturisti, ki so menili, da bodo v priključenih pokrajinah našli možnost obstoja. Leta 1931 je število priseljenih Italijanov znašalo 129.000 oseb.

Navzlic imigraciji se narodnostna struktura Juljske krajine do druge svetovne vojne ni bistveno spremenila. Izgonom z zemlje je kljuboval predvsem kmet, tako kot je kljuboval poitalijančenju z gojenjem nacionalne zavesti. Slovenski srednji sloj v mestih pa je bil gospodarsko skoraj popolnoma uničen že v prvem desetletju po vojni.

Tako je fašistična oblast leta 1936 morala ugotoviti, da je na ozemlju Juljske krajine še vedno 382.113 Slovencev in Hrvatov, to je 28.000 več, kot jih je bilo naštetih leta 1921. Od tega je bilo 251.759 Slovencev in 130.354 Hrvatov. Italijanov pa je bilo 559.553 ali 5.000 več kot leta 1921. Te številke na eni strani kažejo, da je bilo štetje leta 1921 nepravilno, na drugi pa, da se slovensko prebivalstvo ni poitalijančilo kljub sedemnajstletni pripadnosti k Italiji in štirinajstletnemu fašističnemu raznarodovalnemu pritisku. Štetje Slovencev in Hrvatov leta 1936 namreč ni bilo javno, oblast ga je opravila le za interne politične potrebe, zato ni imela interesa ponarejati števil. Padec števila Slovencev in Hrvatov, ki naj bi jih bilo po prvi vojni kakih 550.000, je torej treba pripisati predvsem izselitvam in nizkemu naravnemu prirastku, ki pa je bil tudi posledica poslabšanih življenjskih razmer.

Kljub močni emigraciji je podeželje ostalo strnjeno naseljeno s Slovenci. Priseljeni Italijani so tu pomenili le majhne in nepomembne otoke, brez moči za dejansko italijanizacijo okolja. Z njimi je pometla narodnoosvobodilna vojna. Pač pa se je v dvajsetletju pod Italijo spremenila socialna struktura. Kmetje so obubožali in se proletarizirali, delavci so se izseljevali ali pa so se spreminjali v sezonske delavce, srednja plast v mestih pa je bila dobesedno poteptana, tisti, ki so se obdržali, so bili potisnjeni v podrejen položaj. Med izobraženci so večinoma ostali duhovniki in posamezni upokojeni učitelji, uradniki ali svobodni poklici.

II. Politični in kulturne razmere

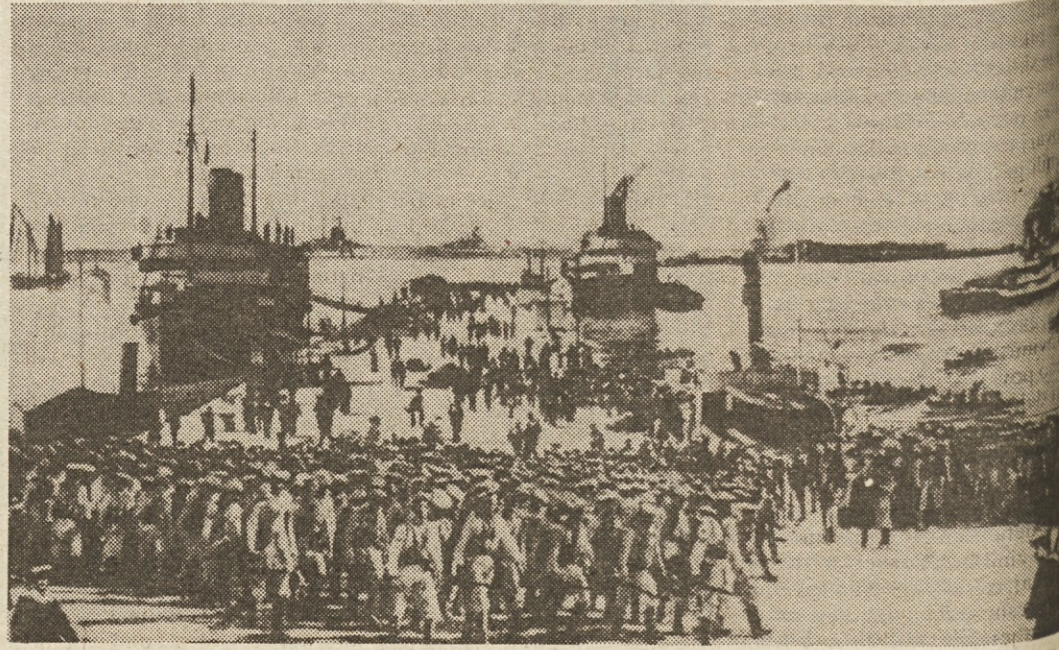
Na podlagi določil premirja, sklenjenega 3. novembra 1918, leta med avstroogrske in italijansko vojsko, je bila Juljska krajina do dne, ko naj bi mirovna konferenca določila razmejitve med Italijo in Jugoslavijo, zasedeno ozemlje z vojaškim zasedbenim režimom. Ob razpadu Avstro-Ogrske so civilno oblast v slovenskem delu dežele prevzeli slovenski narodni sveti, tako kot na drugem delu slovenskega ozemlja, v Trstu pa narodno mešani Odbor za javno blaginjo. Italijanska oblast je te organe razpustila in v večjih narodnostno mešanih krajih spet uvedla predvojne občinske odbore, druge, predvsem na slovenskem in hrvaškem podeželju, pa je imenovala civilne komisarje, da so upravljali okraje in občine.

Posle prejšnjega cesarsko-kraljevskega nameštva v Trstu je opravljal vojaški guverner Carlo Petitti di Roreto. Odlaganje razmejitvenega vprašanja na mirovni konferenci je italijansko vlado prisililo, da je julija 1919 leta odpravila vojaško upravo in uvedla generalni civilni komisariat na zasedenem ozemlju. Kot osrednji izvršilni organ je ustanovila osrednji urad za nove pokrajine v Rimu, ki je imel tudi nalogo postopno usklajevati upravo novih pokrajin z italijansko. Po aneksiji v januarju 1921 leta je bila na Juljsko krajino postopoma razširjena italijanska zakonodaja, vendar je ta proces trajal tja do leta 1927.

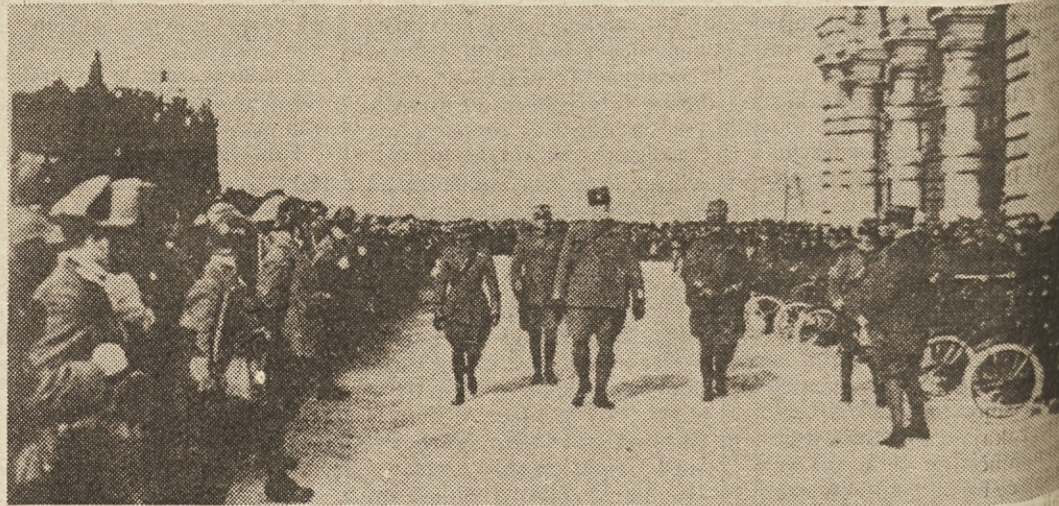
Juljska krajina je bila do leta 1923 združena v eno upravopolitično enoto. V mesecu oktobru 1922, leta je bil odpravljen izredni režim s komisariatom in upravo nad deželo je prevzel perfekt, ki ga je v skladu z ureditvijo v Italiji imenovala vlada. Za Goriško in Istro pa sta bila imenovana podprefekta.

Medtem so bile v januarju 1922. leta tudi občinske volitve. Upravo v slovenskih občinah, ki je bila večinoma v rokah tujih civilnih komisarjev, so prevzeli izvoljeni občinski sveti z župani (sindaci), vendar le za kratko dobo, ker so po novem fašističnem zakonu že od leta 1925 namesto voljenih zastopstev občine upravljali imenovani, režimsko usmerjeni načelniki — »podesta«.

V januarju 1923 leta je fašistična vlada razdelila deželo na pokrajine — provincie — kakršne so

Izkrcanje italijanske vojske v Trstu 3. novembra 1918. leta

Vojaški guverner Juljske krajine general Petitti di Roreto

imeli v Italiji. Ustanovljena je bila tržaška provinca, ki je poleg mesta z okolico obsegala že južni pas goriškega ozemlja od Tržiča prek Sežane do Postojne. Istra je postala puljska provinca, po letu 1924, ko je bila Italiji priključena tudi Reka, pa je bila ustanovljena še reška ali kvarnerska provinca. Preostali, večji del nekdanje goriško-gradišanske dežele so obenem z okrajji Idrija in Trbiž priključili k že obstoječi videmski ali furlanski provinci. Takšno upravno razdelitev je narekovala težnja, da se ozemlje vzhodno od etnične meje, ki je bilo kompaktno naseljeno s slovenskim prebivalstvom, porazdeli tako, da Slovenci v nobeni provinci ne bi imeli večine. Pozneje, ko so v Italiji uvedli totalitarni fašistični režim, ki je vnaprej onemogočil vsakršno afirmacijo neitalijanskih narodnih skupnosti, je bila ob koncu leta 1926 ustanovljena goriška provinca, vendar v ožjih mejah, kot jih je imela ob okupaciji. Trbiški okraj je namreč ostal v videmski provinci, enako tudi Beneška Slovenija, postojnski, senožski, sežanski in tržaški sodni okrajji pa so ostali v tržaški provinci.

V dvehletnem obdobju okupacije politično življenje označujejo sila napete okoliščine. Poleg okupacijskega režima, ki je dušil svobodo zlasti med slovenskim prebivalstvom, je napetost ustvarjalo še dolgotrajno in neučinkovito reševanje mejnih vprašanj, ki je poglobljalo nacionalna nasprotja med italijanskim in jugoslovanskim narodnim taborom. Na drugi strani pa je bil to čas rasti revolucionarnih delavskih sil, ki so tako kot po drugih evropskih državah v povojnih razvrhanih razmerah videle možnost, da se spremenijo družbeni red.

Italijanske oblasti so prišle na Primorsko nepripravljene na srečanje s prebivalstvom drugih narodnosti. Okoliščin, ki so izvirale iz predvojnih nacionalnih nasprotij, niso poznale, bile so pod vplivom tradicionalne miselnosti domače italijanske buržoazije o manjvrednosti slovenskih ras in so v tem smislu tudi ravnale. Da bi si pridobile naklonjenost slovenskega prebivalstva, so ubirale na videz dobrohotno politiko, ki se je kazala zlasti v organizaciji preskrbe, hkrati pa so čedalje bolj zaostrovali policijske ukrepe, da bi odstranile vse, kar bi utegnilo ogroziti italijanske nacionalne interese na zasedenem ozemlju. Poleg zapornih kazni, ki jih je izrekalo vojaško sodišče za nepomembne politične prekrške, so slovensko prebivalstvo posebej prizadele internacije nekdanjih avstroogrskih vojakov in izobražencev, izgoni prek meje v Jugosla-

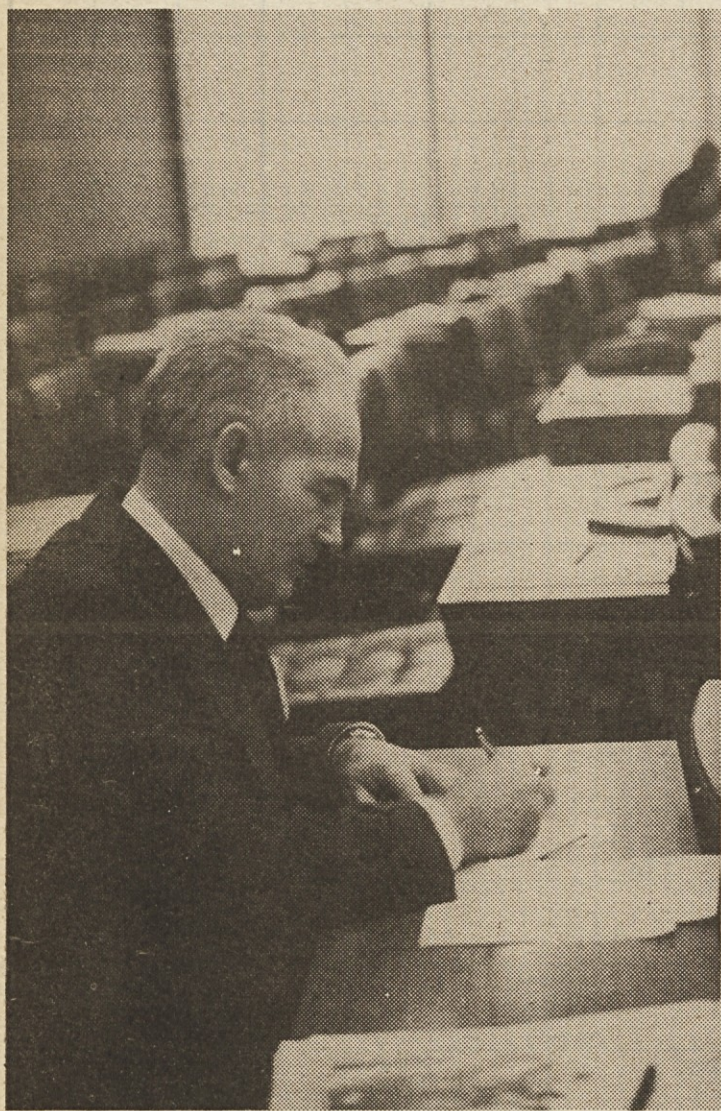
vijo, prepovedi zborovanj, organizacij in stikov, demarkacijsko črto, cenzura, zaplenba tiska in podobni ukrepi. V letih 1919 — 1920 je za politični položaj v deželi značilna krepitev revolucionarnega delavskega gibanja. Italijanski socialisti v Juljski krajini so se kmalu po okupaciji pridružili Socialistični stranki in Italiji, ki je bila izrazito revolucionarna in je že leta 1919 postala sekcija Komunistične internacionale. V Italiji je revolucionarno razpoloženje množic doseglo vrh, kar se je kazalo v načrtovanju delavskih sovjetov in v dvakratni zasedbi tovarniških obratov.

Slovenski socialni demokrati so se na deželni konferenci 6. aprila 1919. leta organizirali v samostojno stranko in tudi sprejeli načela in taktiko obratovske revolucije in diktature proletariata. Zavoljo enake usmerjenosti socialistov obeh narodnostnih zavoljo splošnega revolucionarnega razpoloženja in okoliščin, ki so kazale na možnost revolucije, se na deželni konferenci 21. septembra 1919. leta pridružili Italijanski socialistični stranki in poučevali, da združitve ne zanika načela o pravici narodov do samoodločbe. Odtlej pa do začetka narodnoosvobodilnega boja v Juljski krajini ni bilo posebne delavske organizacije za Slovence in Hrvatve, večje je bilo slovensko delavsko gibanje sestavni del italijanskega gibanja.

Delavske organizacije v Juljski krajini, politične, sindikalne, kulturne in gospodarske so se do leta 1920 naglo krepile. Socialistična stranka je štela blizu 9.000 članov vseh treh narodnosti, povečanih v 73 sekcijah. Poleg industrijskih krajev, Trsta, Tržiča, Pulja itd. so nastale organizacije tudi po slovenskih kmečkih občinah, ki so vključevale po več deset članov. Italijanskim časopisom Il Lavoratore, Il Proletario in Avanguardia se je v februarju 1920. leta pridružil delavski list v slovenski čini Delo, ki ga je urejal Ivan Regent. Moč delavskega gibanja pa se je še posebej kazala v množičnih organizacijah. Sindikalne organizacije so do decembra 1920. leta narasle na 36.000 članov, delavske zadruge pa so včlanjevale več kot 30.000 članov in so bile najštevilnejša in najboljše organizirana tovrstna ustanova v Italiji. Kulturno-izobraževalno dejavnost sta vodila višja kulturna sveta italijanski in za slovenski proletariati, razvijala pa je v podružnicah Ljudskega odra in v italijanskih kulturnih krožkih. V ospredju te dejavnosti je bil vzgoja množic v marksističnemu duhu.

Nadaljevanje prihodnjega

O delu, ki ga v dvorani nismo videli

Za predsednika tudi v odmoru ni bilo počitka

Najbolj živahno, seveda zunaj dvorane, je bilo prav gotovo v press centru. Več kot 300 poročevalcev, od tega 32 iz drugih republik je tu spremljalo kongres in poročalo svojim časnikom. Mnogokrat so odločale sekunde. In šlo je res hitro. Za to so poleg dobrih organizatorjev skrbeli tudi delavci mariborske pit, med njimi velja prav gotovo omeniti teleprinteristko Jelko Kolmanič iz Maribora, dvakratno državno prvakinja v pisanju na teleprinter in Jerico Regvart, večkratno slovensko prvakinja na teleprinterju. Zato ni čudno, če so bili časnikarji izredno zadovoljni.

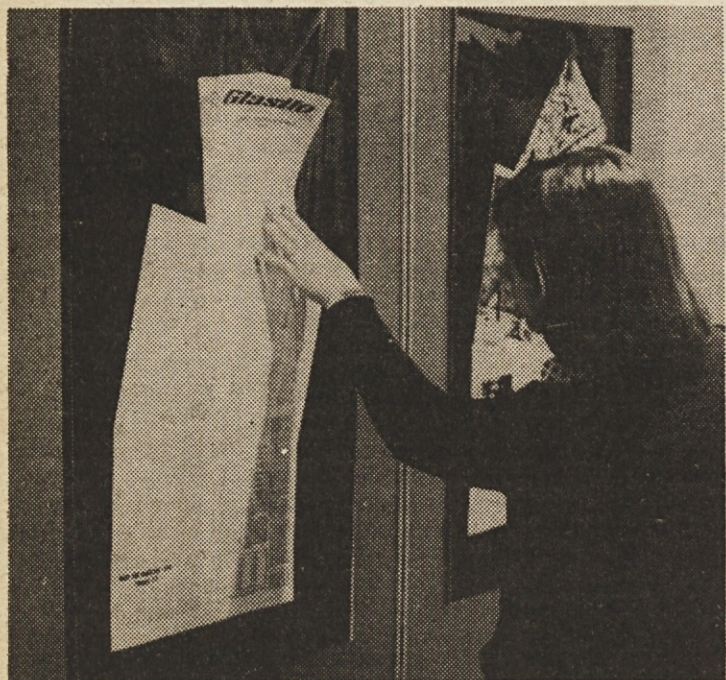
Pol ure zatem, ko je govoril delegat na kongresu, so vsi novinarji že imeli prepis v svojih predalcih. Pa je bilo treba diskusijo najprej prepisati z magnetofonske traku, napisati na matrico, razmnožiti in razdeliti! Za to skrbel štab 35 ljudi, med njimi najboljših ljubljanskih in mariborskih strojepisk. V času kongresa je teklo delo nepretrgoma brez odmora. Prepisali in razmnožili so vse razprave, izdali biltenov in zato porabili 320.000 kosov papirja.

Več glav več ve: z dela skupine, ki je pripravljala sklepno pročilo komisije za družbenoekonomske odnose. Od desne proti levi: Marinka Mišič, Brane Mišič in Mira Frolov.

Press center je delal od sedmih zjutraj do osmih zvečer. Štab sedmih ljudi je skrbel, da so imeli novinarji voljo vse materiale in informacije, ki so jih potrebovali za svoje delo.

Razstava glasil mariborskih organizacij združenega dela, kjer je svoje edicije predstavila tudi DE, je zbudila veliko zanimanje med delegati in študenti VEKŠ.

Jelka Rihar, ena od 15 hostes: »Delegatom in gostom smo posredovale informacije o kongresu in Mariboru.«

Na videz strašen nered v razmnoževalnici, ampak delo je teklo brez zastojev